

Пролетары всіх країн, єднайтеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП/Б/Б

№ 6

ВЕРАСЕНЬ 1946 г.
ВЫДАВЕЦТВА „ЗВЯЗДА“

„Успаміны“⁶⁶

А. С. Алілуева. Масква. «Советский писатель». 1946 год, стар. 195. Цана 8 р. 50 к.

За скромнай назвай гэтай кнігі стаіць вялікае рэвалюцыйнае мінулае нашай Радзімы.

Прывячаючы сваю кнігу «маладым воінам Чырвонай Арміі, гераічным абаронцам сацыялістычнай Радзімы», аўтар вядзе чытача па слаўнаму шляху барацьбы рускага народа за светлую сацыялістычную будучыню.

Амаль поўстагоддзя адзіляе нас ад падзей, апісаных на першых старонках кнігі. Сям'я Алілуевых дала рэвалюцыйнаму руху царскай Расіі выдатных барацьбітоў за справу рабочага класа.

Анна Алілуева апісвае жыццё сваёй сям'і, дзе дзеці рана пачалі разумець цяжкі гнёт царскага самадзяржаўя, калі бацькам іх часта прыходзілася пакутваць у далечыні ад сям'і—у рэвалюцыйным падполлі. І калі яна была яшчэ маленькай дзяўчынкай, ёй даводзілася пераносіць на сабе патроны. Дзеці гэтай гераічнай сям'і навучыліся маўчаць, як дарослыя, калі было патрэбна.

Гэта была вялікая школа жыцця, рэвалюцыйнай барацьбы.

«... Пазней,—піша аўтар,—калі да сазнання майго даходзіў ужо сэнс то гнёўных, то поўных захаплення гутарак нашых сяброў, зразумела я, што тыя, хто збіраліся ў нас, былі барацьбітамі-рэвалюцыянерамі і што бацька, наша сям'я, усе мы назаўсёды, усім жыццём, усімі справамі і думкамі звязаны са справай, за якую змагаюцца таварышы».

У кнізе апісваецца стойкасць рабочага класа Расіі, яго вытрыманасць у гарніле лютых выпрабаванняў барацьбы за сваю свабоду, моцная таварыскасць, якая падтрымлівалася бастуючымі рабочымі, іх непахісны рэвалюцыйны настрой.

Гарачае дыханне барацьбы даносіцца ад тых далёкіх гадоў; паўстаюць вобразы вялікіх людзей. Пранікаешся велізарнай павагай да іх.

З цікавасцю чытаюцца ўспаміны аб В. І. Леніне, аб стварэнні ім партыі большэвікоў, змаганні з меншавікамі і аб вялікай любові да яго піццескіх рабочых. «Ленін» — паўтаралі ў натоўне, на з'ездзе, на вуліцы. «Ленін» — гэта імя гаварылася ўсюды, дзе збіраўся піццескі народ.

Успаміны аб Леніне цесна звязаны са стварэннем большэвіцкай партыі і ўлады Советаў.

На адкрыцці I з'езда Советаў 3-га чэрвеня 1917 г. Ленін выступіў з адказам на словы Цэрэтэлі, які сказаў, што няма такой партыі, якая-б гаварыла: «дайце ўладу ў нашы рукі».

— Ёсць такая партыя,—закрываў Ільіч з месца. Ён раскажаў з'езду, што павінен зрабіць пролетарскі ўрад пасля заваявання ўлады. Словы Ільіча сустракаліся ў залі доўгімі апладысентамі.

Дзяцінства і юнасць Алілуевай, праведзеныя на Каўказе, далі ёй магчымасць быць блізкай да рэвалюцыйнага руху каўказскага пролетарыята і яго арганізатараў. У кнізе прыводзіцца многа ўспамінаў

аб таварышу І. В. Сталіне. Усе яны зводзяцца да таго, што «Сосо» быў адным з галоўных, адважных рэвалюцыянераў. У Батумі, дзе ён вывеў рабочых на вулічную дэманстрацыю, яго празвалі «Коба», што азначае «неўстрашны».

Ва ўсіх успамінах аб І. В. Сталіне апісваецца блізкасць яго да В. І. Леніна.

— Сталін быў заўсёды з Леніным,—гаворыць Алілуева.

Владзімір Ільіч вельмі цаніў гений маладога рэвалюцыянера, яго велізарную палітычнасць сярод рабочых, цвёрды, настойлівы і смелы характар, надзвычайную адданасць справе рабочага класа.

Ленін і Сталін часта бывалі, а потым і жылі ў Алілуевых.

Вельмі цікавы апісанні асобных момантаў, якія характарызуюць іх велізарную працаздольнасць і самаадданасць, чуткасць да людзей, уважлівасць да іх патрэб, непахіснасць перакананняў.

Будучы ў самай густой рэвалюцыйнай барацьбе, вакол якой канцэнтраваліся лепшыя прагрэсіўныя сілы Расіі, аўтар меў магчымасць блізка ведаць многіх саратнікаў Леніна і Сталіна.

Многа цікавых апавяданняў прыводзіцца ў гэтай кнізе аб сустрэчах Леніна і Сталіна з Н. К. Крупскай, Калініным, Арджанікідзе, аб Свердлаве і Фрунзе, аб Ладзе Кецавэлі, іх жыцці і рэвалюцыйнай дзейнасці.

Кніга багата многімі фактамі, асветляючымі гісторыю нашай камуністычнай партыі. Гэта ўспаміны аб газетах «Звезда» і «Правда», рэвалюцыйных гуртках, забастоўках на буйных заводах.

Вельмі яркія старонкі прысвечаны падрыхтоўцы да Кастрычніцкай рэвалюцыі, ролі Леніна і Сталіна, як правадыроў яе. Пачынаецца II з'езд Советаў. Ленін, вярнуўшыся з «Разліва», і Сталін напружана працуюць па падрыхтоўцы Кастрычніцкага перавароту. Працоўныя бяруць ўладу ў свае моцныя рукі. Часта Сталін гаварыў аб цудоўных простых людзях-піццесках—рабочых, мараках, салдатах,—з якімі сустракаўся. Ён знаходзіў у іх рысы вялікай чалавечай мужнасці, прастаты, скромнага гераізма. Ён раскажаў аб паразіўным яго ўчынку або словах катонебудзь з гэтых людзей, паўтараючы:

— З такімі людзьмі можна зрабіць усё.

Напісаная проста і даступна, поўная апісанняў падзей эпохі вялікага гістарычнага значэння, кніга Алілуевай чытаецца з вялікім захапленнем і з'яўляецца каштоўным літаратурным матэрыялам да вывучэння гісторыі нашай партыі. Яна ўзбагачае чытача вопытам рэвалюцыйнай барацьбы, успамінамі аб гераічным мінулым нашай Радзімы і вялікіх сынах нашага народа, узначаліўшых яго барацьбу супроць царызма. Совецкім людзям асабліва дорага павінна быць гэтая кніга—выдатнае з'явішча ў сучаснай літаратуры. Кожная жанчына прачытае яе з вялікім задавальненнем.

Марыяна МАСЕНЖНІК.

ВЕЛІЧНАЯ ПРАГРАМА

росквіт у рэспублікі

3 9 па 11 верасня ў сталіцы нашай рэспублікі—горадзе Мінску праходзіла VIII сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. У парадку дня сесіі стаялі важнейшыя дзяржаўныя пытанні. Выбраннікі народа абмеркавалі і аднадушна прынялі Закон аб пяцігадовым плане аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР на 1946—1950 гг. і зацвердзілі дзяржаўны бюджэт БССР на 1946 год.

Пяцігадовы план аднаўлення і развіцця нашай рэспублікі—гэта план велічнага яе росквіту. Усім памятна даваенная Беларусь. За годы сталінскіх пяцігодак тут былі пабудаваны сотні буйнейшых фабрык і заводаў, створаны зусім новыя галіны прамысловасці. У 1940 годзе валавая прадукцыя буйнай прамысловасці БССР перавысіла ўзровень 1913 года ў 23 разы. Расквітнела і калгасная вёска. У гарадах і сёлах людзі жылі заможна і шчасліва. Усё гэта было дасягнута беларускім народам пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, пры дапамозе вялікага рускага народа. Усё гэта было дасягнута ў выніку ўпорнай гераічнай працы.

Беларуская рэспубліка першая прыняла на сябе ўдар нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэта яны, разбойнікі з вялікай дарогі, ператварылі ў руіны нашы квітнеючыя гарады і сёлы. Прамая страта, нанесеная народнай гаспадарцы БССР фашысцкімі захопнікамі, складае 75 мільярдаў рублёў. За пяць год не толькі будуць ліквідаваны цяжкія вынікі вайны і нямецкай акупацыі, не толькі будуць адноўлены разбураная гаспадарка і нармальны жыццёвы ўзровень насельніцтва, але будзе дасягнута далейшае, яшчэ вышэйшае развіццё народнай гаспадаркі і культуры рэспублікі.

Пяцігадовы план БССР з'яўляецца часткай пяцігадовага плана ўсяго Савецкага Саюза. Ён прадугледжвае ўсямернае развіццё прамысловасці і чыгуначнага транспарта, вялікі рост электрыфікацыі, поўнае аднаўленне сельскай гаспадаркі і перавыкананне аб'ёму сельска-гаспадарчай вытворчасці, велізарнае павелічэнне вытворчасці тавараў шырокага спажывання, аднаўленне разбураных гарадоў і сёл. Ён прадугледжвае далейшае павышэнне абароназдольнасці нашай краіны, далейшы росквіт сацыялістычнай культуры і мастацтва.

Велізарных размераў дасягне капітальнае будаўніцтва. У 1946—1950 гг. у капітальнае будаўніцтва БССР будзе ўкладзена 6.950 мільёнаў рублёў. Гэтая сума перавышае капіталаўкладанні напярэдніх трох сталінскіх пяцігодак рэспублікі. У 1950 годзе прамысловасць БССР дасць валавой прадукцыі на 16 процан-

таў больш чым да Вялікай Айчыннай вайны. Прадугледжваецца поўнае аднаўленне пасеўных плошчаў у рэспубліцы і значны рост сельскагаспадарчай вытворчасці ў параўнанні з даваенным, 1940 годам. Значна ўзрасце пажаловае жывёлы, павялічыцца выпуск сельскагаспадарчых прадуктаў.

Сталінскімі клопатамі аб людзях прасякнуты пяцігадовы план. Адна з важнейшых задач яго—ўсямернае павышэнне матэрыяльна-культурнага ўзроўню жыцця народа. У гарадах і сёлах будзе адноўлена 4,2 млн. кв. метраў жылой плошчы. У 1950 годзе ў рэспубліцы будзе налічвацца 11.375 школ і 1,5 млн. вучняў у іх. 43 тысячы дзяцей будуць выхоўвацца ў дзіцячых садах.

Закон аб пяцігадовым плане быў аднадушна прыняты на VIII сесіі Вярхоўнага Савета БССР. З такім-жа аднадушшам сустрэў яго ўвесь беларускі народ.

На сесіі быў таксама зацверджан дзяржаўны бюджэт БССР на 1946 год. У параўнанні з мінулым годам ён узрос на 31,9 процанта. Бюджэт гэтага года выходзіць з неабходнасці забеспячэння выканання першага года новай сталінскай пяцігодкі.

На фінансаванне народнай гаспадаркі БССР асігнуетца 712 мільёнаў 94 тысячы рублёў. На гэтыя сродкі будуць аднаўляцца фабрыкі і заводы, комунальныя прадпрыемствы, жыллыя дамы і сацыяльна-культурныя ўстановы.

Партыя і ўрад удзяляюць выключную ўвагу жанчынам і дзецям. За першае паўгоддзе 1946 года многадзетным і адзінокім мацерам ужо выплачана 74 мільёны 713 тысяч рублёў. Падвоены выдаткі па бюджэту ў параўнанні з мінулым годам на лячэбна-прафілактычную і радзільную дапамогу цяжарным жанчынам. Значна расшырыцца колькасць дзіцячых ясляў і кансультацый.

Працоўныя нашай рэспублікі прыкладуць усе сілы для ажыццяўлення пяцігадовага плана. Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі і вялікага Сталіна яны пойдучь уперад да новых перамог.

Пачэснае месца ў барацьбе за ажыццяўленне пяцігадовага плана належыць жанчынам нашай рэспублікі. Таварыш Сталін даў высокую ацэнку рабоце жанчын у перыяд Айчыннай вайны. Цяпер, калі справа ідзе аб аднаўленні гаспадаркі, разбуранай вайны, аб выкананні пяцігадовага плана, кожная работніца і сялянка, кожная жанчына інтэлігентнай працы будзе працаваць яшчэ лепш. Усе сілы на выкананне сталінскага пяцігадовага плана!

У адзінай сям'і

А. ФЕДАСЮК

Споўнілася сем год з часу вызвалення працоўных Заходняй Беларусі з-пад ярма польскіх памешчыкаў і капіталістаў, з часу ўз'яднання беларускага народа ў адзіную сям'ю народаў Савецкага Саюза.

Дзень 17 верасня 1939 года, калі Чырвоная Армія па закліку савецкага ўрада перайшла граніцу Польшчы і назаўсёды вызваліла працоўных Заходняй Беларусі ад польскіх паноў, астанецца ў гісторыі беларускага народа як самае вялікае і радаснае свята.

Цяжкае і беспрасветнае было жыццё працоўных Заходняй Беларусі ва ўмовах панскай Польшчы. 70 проц. зямельнай плошчы знаходзілася ў руках польскіх памешчыкаў, а мільёны батрацкіх і бядняцкіх гаспадарак задыхаліся ад беззямелля і малазямелля.

Не маючы магчымасці знайсці работу ў горадзе і набыць зямлю ў вёсцы, малазямельныя і беззямельныя сяляне павінны былі гнуць спіны на памешчыкаў і кулакоў. Сістэма адпрацоўкі была адна з асноўных форм эксплуатацыі і заняволення малазямельных сялян. Яны адпрацоўвалі за пасеяны на памешчыцкай зямлі загон ільну, за пасаджаную бульбу, за капу сена, за сабранае галлё ў лесе памешчыка. Заработная плата была жабрацкая. Пагроза беспрацоўя заўсёды вісела над рабочым класам.

Жанчыны Заходняй Беларусі ва ўмовах нацыянальна-каланізатарскай палітыкі панскай Польшчы яшчэ больш падвяргаліся прыгнечанню і заняволенню. Іншай работы, як быць прыслугай у багаццяў, беларускія жанчыны і дзяўчаты атрымаць не маглі.

Побач з эканамічным і палітычным гнётам працоўныя Заходняй Беларусі падвяргаліся неймавернаму нацыянальнаму прыгнечанню. Усё, што было звязана з беларускай нацыянальнасцю, сурова праследвалася. Да 1939 года ў Заходняй Беларусі не існавала ніводнай беларускай школы. Забаранялася не толькі вучыцца, але і спяваць на роднай мове. Беларусаў не прымалі на работу ў дзяржаўныя ўстановы, на чыгуначны транспарт.

Працоўныя Заходняй Беларусі, гвалтоўна адарваныя ад Усходняй Беларусі, не маглі мірыцца з гнётам польскіх паноў. Барацьба беларускага народа супроць польскіх акупантаў за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне не спынялася ні на адну хвіліну. Працоўныя глыбока верылі ў сваё вызваленне. Іх пазіркі заўсёды былі звернуты на ўсход, на Савецкі Саюз, адкуль чакалі дапамогі.

Няма такіх слоў, каб можна было выказаць тую радасць, якую перажывалі ў верасеньскія дні 1939 года працоўныя заходніх абласцей.

З першых дзён уз'яднання савецкі ўрад, камуністычная партыя і асабіста таварыш Сталін нястомна праяўлялі клопаты аб хутчэйшым раз-

Сялянка вёскі Губінка, Свідзінскага раёна, Гродзенскай вобласці, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Аляксандра Міхайлаўна Рапецкая (справа) са сваёй выбаршчыцай А. Крайпоцінай, якая вучыцца ў Гродзенскай партыйнай школе.

Фото А. Дзітлава.

віцці эканомікі, культуры і добрабыту працоўных заходніх абласцей. Сяляне не толькі атрымалі памешчыцкую зямлю, але многія бядняцкія і батрацкія гаспадаркі атрымалі жывёлу і сельскагаспадарчы інвентар з памешчыцкіх маёнткаў. Хуткімі тэмпамі пачала развівацца мясцовая прамысловасць. Адкрыліся школы на беларускай і рускай мовах, інстытуты, педвучылішчы, настаўніцкія, медыцынскія курсы, школы трактарыстаў. Ва ўмовах савецкай улады працоўныя вышлі на шырокі шлях да культурнага і заможнага жыцця.

Нямецкія захопнікі сваім вераломным нападам знішчылі ўсё гэта. Смерць і разбурэнне прынеслі яны. Разам з усім беларускім народам і з іншымі народамі Савецкага Саюза працоўныя заходніх абласцей паўсталі на абарону сваёй Радзімы.

Сёмую гадавіну свайго ўз'яднання беларускі народ адзначае ва ўмовах мірнай абстаноўкі, ва ўмовах ажыццяўлення сталінскага пяцігадовага плана.

Пяцігадовы план аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі БССР прадугледжвае вялікае развіццё прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў заходніх абласцях рэспублікі. Прадугледжваецца будаўніцтва новых школ пачатковага і сярэдняга навучання, адкрыццё новых вышэйшых навучальных устаноў, што дасць магчымасць хутчэй падняць палітычны і агульнаадукацыйны ўзровень насельніцтва.

Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі большэвікоў і яе мудрага правадыра таварыша Сталіна, пры дапамозе вялікага рускага народа ўз'яднаны беларускі народ пойдзе да новых перамог.

Мара ажыццяўляецца

Яшчэ дзяўчынкай марыла я стаць урачом. Але я і мае бацькі ведалі, што ва ўмовах панскай Польшчы гэта толькі мара. Беларускіх школ не было. Дзеці не мелі магчымасці вучыцца на сваёй роднай мове. Мы вымушаны былі наведваць польскую школу. Але і яе не кожнаму ўдавалася скончыць, бо за вучобу трэба было плаціць. Толькі перад дзецьмі заможных сем'яў шырока адчыняліся дзверы навучальных устаноў. Ды, апрача таго, перавага аддавалася дзецям палякаў.

Надышоў радасны дзень і для нас—беларусоў. У 1939 годзе ўз'яднаўся беларускі народ у адзіную дружную сям'ю народаў вялікага Савецкага Саюза. Мы атрымалі права на асвету. Савецкая ўлада дала нам магчымасць вучыцца.

Як саранча, наляцелі нямецкія бандыты ў 1941 годзе на нашу зямлю. Пачалі «гаспадарыць», уводзіць свае парадкі. Немагчыма было прымірыцца з думкай, што ў нас зноў адабралі ўсё светлае і радаснае, што прынесла нам савецкая ўлада. Не да вучобы, вядома, было ў часе акупацыі. Яе прышлося часова спыніць.

Чырвоная Армія ачысціла нашу зямлю ад нямецкай погані. Лёгка і свабодна зноў уздыхнулі людзі. Я адразу-ж пайшла ў 10 клас навагрудскай

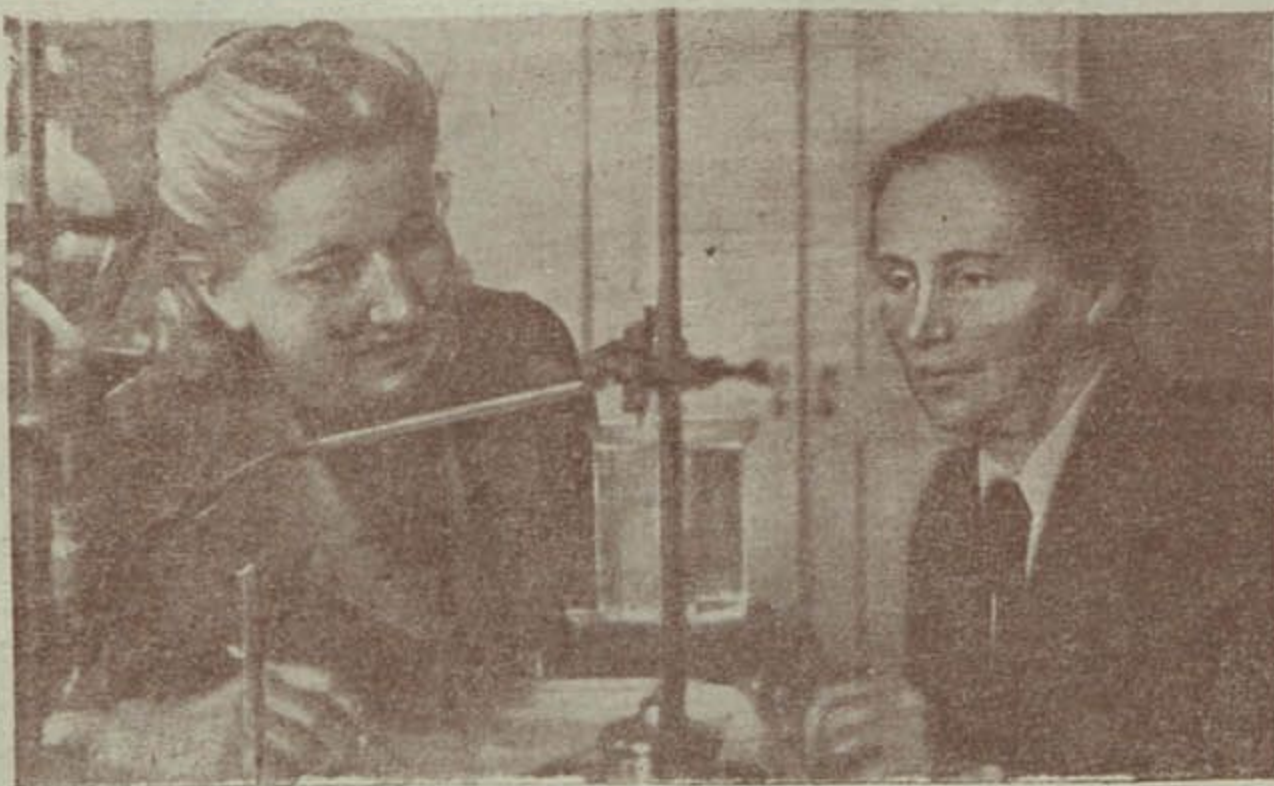

І. Куліцкая рыхтуецца да заняткаў.

сярэдняй школы, які і скончыла. У мінулым годзе паступіла ў Беларускі дзяржаўны медыцынскі інстытут. Цяпер вучуся на другім курсе. Студэнтам створаны ўсе ўмовы для вучобы—толькі вучыся!

Ажыццяўляецца мая мара. Пройдзе некалькі год, і я стану ўрачом. Я буду старанна вучыцца, каб стаць поўнацэнным урачом. Выратоўваючы людзям жыцці, я аддзякую савецкую ўладу, роднага Сталіна за ўсё, што яны далі нам—шчасліваму маладому пакаленню.

І. КУЛІЦКАЯ.

Значную частку студэнтаў БДУ складае моладзь заходніх абласцей Беларусі, для якой да ўстанаўлення савецкай улады вышэйшая адукацыя з'яўлялася толькі марай. Да ліку такіх студэнтаў Універсітэта адносіцца і Лідзія Цімошак. На здымку: студэнтка 4-га курса хімічнага факультэта Лідзія Цімошак (злева) на практычных занятках у лабараторыі; справа—кіраўнік практыкі аспірант Н. І. Карловіч.

Фото А. Дзіглава.

Савецкая ўлада прынесла свабоду

Да 1939 года я жыла ў панскай Польшчы. Сям'я наша была бедная, зямлі мы не мелі, працавалі па найму ў кулакоў. Дзе-ж там будзеш добра працаваць. Як ні працуй—на пражыццё не хопіць. Вышла замуж. Не лепш пайшло маё жыццё. Муж таксама, як і я, быў беззямельны. Гнулі мы спіны зранку да позняга вечара, а так і не маглі зарабіць грошай, каб купіць сабе зямлі. Да нас, беднякоў, даходзілі весткі аб тым, што ёсць краіна, дзе людзі живуць зусім па-іншаму: дзе зямля не належыць памешчыкам, фабрыкі і заводы капіталістам, дзе вучацца бясплатна, жанчыны роўнапраўныя. І кожны з нас марыў аб такім жыцці.

Наша мара здзейснілася ў 1939 годзе. Чырвоная Армія прынесла вызваленне. Радасці сялян не было канца! Адразу-ж усе беднякі нашай вёскі—Вялікія Кавалічы атрымалі бясплатна зямлю. Неўзабаве мяне, былую батрачку, выбралі дэпутатам нашага Далінаўскага сельсовета, Гродзенскай вобласці.

Як вядома, не доўга давялося нам у шчасці, ды ў дастатку пажыць. Напаў пракляты немец. Але не здолеў ён паставіць на калені тых, хто адчуў усю асалоду вольнай працы. Усім, чым толькі магла, дапамагала нашым партызанам, я ні на хвіліну не сумнявалася ў тым, што зноў вернецца да нас савецкая ўлада, што Сталін не пакіне нас без увагі. Так яно і было.

Многа давялося мне перажыць, здароўе ўжо не тое стала. Але, як прыйшла савецкая ўлада,—адкуль і сілы ўзяліся! Зноў пачала я працаваць як дэпутат сельсовета, дапамагаць у выкананні ўсіх мерапрыемстваў нашай улады. Сама адразу-ж разлічылася з дзяржавай па малаку, збожжапастаўках. Ды інакш і нельга. Я-ж павінна служыць прыкладам.

Нядаўна жанчыны нашага сельсовета даверылі мне яшчэ адну работу—выбралі намеснікам старшыні дэлегацкага схода. І тут я пастараюся апраўдаць іх давер'е.

С. ХВАРЭНІК.

Гістарычная пастанова партыі і ўрада

Совет Міністраў Саюза ССР і Цэнтральны Камітэт ВКП(б) прынялі пастанову «Аб мерах па ліквідацыі парушэнняў Статута сельскагаспадарчай арцелі ў калгасах». Гэтая пастанова мае выключна важнае значэнне ў жыцці кожнага калгаса.

Выконваючы сталінскі Статут, калгасы нашай краіны дасягнулі вялікіх поспехаў у даваенны час і бесперабойна забяспечвалі армію і краіну прадуктамі, а прамысловасць сыравінай у часе Айчыннай вайны. Калгаснае сялянства гэтым самым унесла вялікі ўклад у справу разгрому ворага. Вялікія задачы калгасаў цяпер, у перыяд аднаўлення разбуранай ворагам гаспадаркі, у перыяд ажыццяўлення новай пяцігодкі.

Сталінскімі клопатамі аб людзях, аб працвітання калгаснага ладу пранікнута пастанова Савета Міністраў Саюза ССР і Цэнтральнага Камітэта ВКП(б). Кожны калгаснік і калгасніца павінны добра ведаць змест гэтага важнейшага гістарычнага дакумента.

Пастанова ўстанаўляе наяўнасць сур'ёзных парушэнняў Статута сельскагаспадарчай арцелі ў калгасах. Гэтыя парушэнні выражаюцца ў няправільным выдаткаванні працадзён, раскраванні грамадскіх зямель калгасаў, у расцягванні калгаснай уласнасці, злоўжываннях з боку раённых і іншых партыйна-савецкіх работнікаў. Парушалася выбарнасць праўленняў і старшынь калгасаў і іх падсправаздачнасць перад сходамі калгаснікаў.

Партыя і ўрад змагаюцца за тое, каб працадні калгаснікаў былі поўнацэннымі, каб яны не разбазарваліся. «Няправільнае выдаткаванне працадзён у калгасах,—гаворыцца ў пастанове,—ідзе па лініі раздування штатаў упраўлення і абслугоўваючага персанала ў калгасах і празмерна высокіх затрат працадзён і грошавых сродкаў на адміністрацыйна-ўпраўленчыя выдаткі». Растрата працадзён зніжае кошт яго і змяншае зацікаўленасць калгаснікаў у калгаснай працы.

Совет Міністраў Саюза ССР і ЦК ВКП(б) катэгарычна патрабуюць пакончыць з практыкай раскравання ў калгасах працадзён і няправільнага размеркавання калгасных прыбыткаў, скараціць раздутыя штаты адміністрацыйнага і абслугоўваючага персанала і затраты працадзён на іх аплату, адміністрацыйна-гаспадарчыя выдаткі прывесці ў суадпаведнасць са Статутам сельгасарцелі.

Яшчэ ў маі 1939 года партыя і ўрад прынялі пастанову «Аб мерах аховы грамадскіх зямель калгаснікаў ад раскравання». Партыйныя, савецкія і зямельныя органы абавязаны былі строга ахоўваць грамадскую зямлю калгасаў ад раскравання, паколькі яна з'яўляецца асноўнай крыніцай сілы і магутнасці калгаснага ладу. У пастанове-ж адзначаецца, што факты раскравання грамадскіх зямель калгасаў зноў набылі масавы характар.

Ва многіх месцах незаконна павялічаны прысудзімыя ўчасткі калгаснікаў. Гэта прыво-

дзіць да раздування асабістай гаспадаркі калгаснікаў у шкоду грамадскай. Раскраванне грамадскіх зямель адбываецца таксама пад выглядам стварэння на іх усякага роду падсобных гаспадарак і індывідуальных агародаў рабочых і служачых. Совет Міністраў Саюза ССР і Цэнтральны Камітэт ВКП(б) абавязалі кіраўнікоў партыйных і савецкіх арганізацый аднавіць у поўнай меры дзеянне пастановы СНК СССР і ЦК ВКП(б) ад 27 мая 1939 г. Прапанавана забраць незаконна захопленыя землі як у асобных калгаснікаў, так і ў арганізацый і ўстаноў і вярнуць іх калгасам. У пастанове прадугледжан яшчэ рад мер па навадзенню поўнага парадку ў калгасным землекарыстанні.

Грамадская ўласнасць свяшчэнна і недатыкальна. Ахова калгаснай уласнасці павялічвае добрабыт калгаснікаў. Вось чаму асабліва неабходна строга сачыць за тым, каб калгаснае дабро не раскравалася.

Совет Міністраў Саюза ССР і ЦК ВКП(б) пастанавілі, што «...работнікі савецкіх, партыйных і зямельных органаў і старшыні калгасаў, віноўныя ў раскраванні і незаконным распараджэнні калгаснай маёмасцю, грамадскай зямлёй, грашовымі сродкамі, будуць знімацца з пастоў і аддавацца пад суд, як парушальнікі закона і ворагі калгаснага ладу». Прапанавана таксама вярнуць калгасам незаконна ўзятую ў іх маёмасць.

Сур'ёзным парушэннем Статута сельскагаспадарчай арцелі ў калгасах з'яўляецца незахаванне дэмакратычных асноў кіраўніцтва арцеллю. У некаторых месцах забыліся, што калгаснікі з'яўляюцца поўнапраўнымі гаспадарамі сваёй арцельнай гаспадаркі. Пастанова абавязвае рэгулярна склікаць агульныя сходы калгаснікаў для абмеркавання і рашэння пытанняў жыцця калгаса. Забаронена прызначаць або знімаць старшынь калгасаў паміма агульных сходаў калгаснікаў.

Совет Міністраў Саюза ССР і Цэнтральны Камітэт ВКП(б) лічаць злоўжыванні, якія ёсць ў калгасным будаўніцтве, і парушэнні Статута сельскагаспадарчай арцелі глыбока шкоднымі для справы калгасаў і вельмі небяспечнымі для ўсяго сацыялістычнага будаўніцтва нашай краіны. Яны патрабуюць, каб такой шкоднай і чуждай ленызму практыцы скажэння палітыкі партыі і ўрада і парушэнням Статута сельскагаспадарчай арцелі быў пакладзен канец рашуча і беспаваротна.

З вялікім задавальненнем сустрэла калгаснае сялянства гэтую пастанову Савета Міністраў Саюза ССР і Цэнтральнага Камітэта ВКП(б). Яна выклікала велізарны палітычны і вытворчы ўздых. Калгаснікі і калгасніцы Савецкай Беларусі разам з калгасным сялянствам усёй краіны горача дзякуюць партыю, савецкі ўрад і асабіста таварыша Сталіна за клопаты аб іх—чэсных працаўніках калгаснай вёскі.

Дзякуючы клопатам міці радзімы

Дзяўчына-сялянка.

Фотаэцюд А. Дзіглова.

Гістарычная пастаnova партыі і ўрада

Секцыя Міністраў Савецкай ССР і Цэнтральныя і рэспубліканскія аддзяленні ўнутраных спраў

Дзякуючы клопатам маці-радзімы

В. РАБАВА

Нарадзілася я ў беднай рабочай сям'і. Бацька мой увесь час працаваў па найму. Сям'я была вялікая — 10 дзяцей.

З нашай вялікай сям'і толькі я адна скончыла 3 класы прыходскай школы, а пасля вымушана была пайсці на работу, каб здабыць сабе кавалак хлеба. Была я і прыбіральшчыцай, і наймічкай у заможных сем'ях.

Толькі пры савецкай уладзе па-іншаму пайшло жыццё. Мы, жанчыны, атрымалі магчымасць вучыцца, займаць кіруючыя пасады. Узяць хоць-бы мяне. Я стала інжынерам. Працую ў службе працы Упраўлення Брэст-Літоўскай чыгункі.

Я—старшы інжынер па працы. Увесь час мне даводзіцца працаваць з моладдзю, якая толькі што скончыла вучобу. Не шкадуючы сіл, я перадаю ім свой вопыт. Сярод іх многа здольных, працавітых, якія за

кароткі тэрмін выраслі з апэратараў і стрэлачнікаў да дзяжурных па станцыі і дыспетчараў. Гэта — тт. Марчанка, Татарынцава, Астроўская і другія.

На Брэст-Літоўскай чыгунцы працуе каля 50 процантаў жанчын. Многія з іх займаюць кіруючыя пасады. Не рэдкасць цяпер у нас жанчына—начальнік аддзела службы, інжынер службы, начальнік аддзялення, станцыі. Пераважная большасць іх за сваю чэсную і самаадданую працу атрымала дзяржаўныя ўзнагароды — медалі і ордэны.

У нас на транспарце ёсць многа жанчын, якія да 1939 года знаходзіліся пад гнётам польскіх паноў. Яны прагна імкнуцца да актыўнага ўдзелу ў грамадскім жыцці, набыцці кваліфікацыі. Наш абавязак—дапамагчы ім у гэтым. Мы стварылі пры Упраўленні жаноўных, працавітых, якія за

ток па азнаямленню жанчын з законамі савецкай улады і бягучай палітыкай. Мы імкнемся прыцягнуць да работы таксама і хатніх гаспадынь. І яны працуюць з вялікай ахвотай. Такіх як тт. Кабанцову, Голубеву і многіх другіх можна часта бачыць у сталовай, магазінах, дзіцячым садзе. Яны дапамагаюць выяўляць недахопы, наладжваць работу гэтых устаноў.

Удзельнічаць у грамадскім і палітычным жыцці, працаваць нароўні з мужчынамі, займаць кіруючыя пасады—гэтую магчымасць дала нам толькі наша савецкая ўлада. Вось чаму мы, савецкія жанчыны, павінны самааддана працаваць кожная на сваім пасту, рабіць усё для таго, каб дапамагчы нашай краіне хутчэй залячыць раны, нанесеныя вайной, зрабіць яе ўноў квітнеючай і прыгожай.

Танцавальны калектыў профсаюза дрэва апрацоўшчыкаў Баранавіцкай вобласці выконвае беларускую «польку-вязанку».

Фото Л. Мазалева і А. Карніцкага.

Сям'я і школа

Ю. НІСЕНБАУМ

Вось ужо трэці год шчаслівыя дзеці вызваленай ад нямецка-фашысцкіх акупантаў Савецкай Беларусі вучацца ў школах. Пасля летніх канікул, вясёлага і цікавага адпачынку вучні прымаюцца за даволі цяжкую працу—за вучобу. Першакласнікі, якія толькі што селі за школьныя парты, і дзесяцікласнікі, што будуць вясной трымаць экзамены на атэстат сталасці, павінны на працягу навучальнага года многа і напружана займацца, каб поўнацю і глыбока авалодаць неабходнымі ведамі.

Таму кожны з нас, настаўнікаў, рыхтуючыся да ўрока, дасканала прадумвае ўсе прыёмы і метады выкладання, каб лепш навучыць вучняў, чым у значнай ступені аблягчыць іх працу.

Але настаўнік клопоціцца не толькі аб гэтым. Яго цікавіць кожны вучань паасобку—узровень яго развіцця, характар, звычкі, адносіны да сваіх абавязкаў і т. д. Настаўніка таксама цікавіць сям'я вучня—ці ёсць у яго бацькі, ці ўдзяляюць яны належную ўвагу свайму сыну, дачцы, ці дастаткова яны патрабавальны да іх.

Усё гэта неабходна для таго, каб правільна вырашыць усе задачы, звязаныя з выхаваннем вучняў.

Пытанне аб шчыльнай сувязі настаўнікаў з бацькамі, аб іх дружнім супрацоўніцтве ў вырашэнні такой важнай дзяржаўнай задачы, як камуністычнае выхаванне маладога пакалення, заўсёды мела вялікае значэнне ў нашай савецкай школе.

Цяпер, калі краіна перайшла да мірнага сацыялістычнага будаўніцтва, да выканання новай сталінскай пяцігодкі, калі краіне так неабходны пісьменныя, культурныя, бязмежна адданыя нашай Радзіме спецыялісты, пытанне аб сувязі шко-

лы з сям'ёй набывае асабліва вялікае значэнне.

Прывяду некалькі прыкладаў з практыкі жыцця жаночай школы № 2 гор. Мінска, дырэктарам якой я з'яўляюся. У 1944 годзе ў 10 клас нашай школы паступілі вучаніцы Ада А. і Оля Б. Дзяўчаты здольныя, мелі ўсе даныя для паспяховых заняткаў, але часта прпускарлі ўрокі, былі неахайныя, няўважлівыя і, зразумела, атрымлівалі двойкі. Класны кіраўнік выклікае мацярэй гэтых двух вучаніц у школу. Прыходзяць яны і ў вельмі крыўдным тоне скардзяцца на прыдзірлівыя адносіны да іх дачок, якія да гэтага часу (мацеры гэта падкрэсліваюць) ніколі не чулі заўваг ад настаўнікаў.

Праходзіць месяц, другі.

Не сустрэўшы неабходнага падтрымання ў мацярэй, Зінаіда Уладзіміраўна (класны кіраўнік 10-га класа) прадаўжае ўпорна змагацца за здаровы ўплыў на гэтых вучаніц. Але дарэмна. Даведваемся, што дзяўчаты трапілі ў такое асяроддзе дарослых, дзе ўдзяляюць многа часу і ўвагі рознага роду ўвесаўленню.

Зноў выклікаем мацярэй у школу. Гутарым доўга і адкрыта. Аказваецца, што ў адной з іх муж загінуў на фронце і дачка—адзіна блізкі ёй чалавек. У другой—муж увесь час у арміі, дачка ледзь аправілася пасля хваробы. Абедзве мацеры бязмежна любяць сваіх дачок і вельмі іх пестуюць. Зусім вызвалілі іх ад хатніх абавязкаў, а самі працуюць многа, усю хатнюю работу ўзялі на сябе. Такі наш абавязак—гавораць яны.

З гутаркі я зразумела, што без папярэдняга пераканання мацярэй у няправільнасці іх поглядаў, мы не здолеем змяніць паводзін Ады і Олі. Прайшоў некаторы час, не адна сустрэча адбылася ў нас. Быў устаноў-

лен добры кантакт з мацерамі. Ада і Оля рэзка мяняюць свае адносіны да школы, да сваіх вучнёўскіх абавязкаў. Абедзве яны паспяхова вытрымліваюць экзамены на атэстат сталасці.

На выпускным вечары маці Олі ўсхвалявана шапнула мне:—Дык гэта-ж быў сапраўдны паядынак за нашых дачок!

Прывяду другі прыклад. Вучаніца таго-ж класа Ліна П.—таксама адзіная дачка. Бацька і маці надзвычай занятыя людзі. Ліна дысцыплінаваная, арганізаваная дзяўчына. Займаецца яна вельмі добра, але па аднаму з прадметаў усё-ж атрымлівае толькі чацвёркі. Дзяўчына імкнецца да атрымання медалі, і гэтая чацвёрка расслабляюча дзейнічае на яе волю і зніжае працаздольнасць. Зноў «паядынак», але ўжо ў зусім іншых умовах. Правільнае ўзаемаразуменне паміж намі і мацяр'ю, якая часта бывае ў школе, чуткае і разам з тым дастаткова патрабавальнае вока ў школе і дома не магло не ўплываць на Ліну.

Дзяўчына настойліва перамагла ўсе цяжкасці, добра авалодала і гэтым прадметам. Паказаўшы на экзаменах на атэстат сталасці глыбокія веды і вытрымаўшы ўсе экзамены на 5, Ліна скончыла школу з залатой медаллю.

Яшчэ адзін прыклад. К канцу 1945—46 навучальнага года ў настаўніцкую аднойчы прыйшла маці вучаніцы 5-га класа Зоі Г. Даведаўшыся ў настаўнікаў, хто класны кіраўнік гэтага класа, яна адразу-ж пачала абвінавачваць яе ў нячуткасці, бюракратызме. Настаўнікаў, якія былі ў гэты час у настаўніцкай, усхваляваў грубы тон размовы мацеры. Высвятляю сутнасць справы. Маці заяўляе, што ёй ні разу не

паведамлялі аб дрэнных адзнаках дачкі, а цяпер яна атрымала дзве пераэкзамяноўкі. Аказалася-ж, што маці выклікалі ў школу не раз, але яна ніколі не прыходзіла. Больш таго, класны кіраўнік быў дома і размаўляў са старэйшай сястрой вучаніцы. Дома ўсе ведалі аб дрэннай вучобе Зоі, але мер не прымалі. Наступілі канікулы. У школе ішла ўпорная падрыхтоўка да асенніх іспытаў, але Зоя Г. на кансультацыі не з'яўлялася.

Не вытрымаўшы ўвосень пісьмовага экзамена па арыфметыцы, яна не палічыла патрэбным нават з'явіцца на вусны экзамен па арыфметыцы. Сердабольная маці адправіла

яе ў часе экзамена ў кіно, а потым, зусім не саромячыся, прышла да мяне і настойліва запатрабавала ўмоўнага пераводу дачкі ў 6 клас. Дзяўчыну пакінулі на другі год.

Няўжо маці Зоі, інжынер аднаго з міністэрстваў Беларусі, не павінна несці адказнасці перад дзяржавай за такое няправільнае выхаванне сваёй дачкі?

Нам трэба зразумець, што выхаваць чэсных савецкіх працаўнікоў, умеючых перамагаць усякія цяжкасці, аддаючых сябе цалкам справе сацыялістычнага будаўніцтва, можна толькі пры ўмове шчыльнага, разумнага супрацоўніцтва паміж школай і сям'ёй, пры ўзаемнай павазе і давер'і.

Бацькі павінны сістэматычна атрымліваць кансультацыю аб тым, як прывучаць дзяцей да працы, як выхоўваць у іх праўдзівасць і шчырасць, павагу да старэйшых, пачуццё абавязку і адказнасці за даручаную справу, ці варта караць дзяцей, якія формы гэтых пакаранняў і да т. п.

Ёсць многа цікавых і надзённых пытанняў выхавання, якія школа павінна рашаць разам з сям'ёй і сям'я разам са школай. Мы, — дзве часткі адзінага цэлага. І школа і сям'я зацікаўлены ў выхаванні падростаючага пакалення ў камуністычным духу.

У дзіцячым доме № 2 гор. Чэрвеня створаны ўсе ўмовы для нармальнага жыцця дзяцей, бацькі якіх загінулі на фронце. Каля двухсот дзяцей знаходзіцца цяпер тут. Родная краіна дала ім цёплы бацькоўскі прытулак, адкрыла светлы шлях да ведаў і працы.

На здымку: выхаванкі дзіцячага дома Рыта Краўчанка (злева) і Ліда Тайнікава за рукадзеллем.

Фото І. Рабіновіча.

Дапамога многадзетным

В. ЗАХАРЭНКА

У аддзеле па дзяржаўнай дапамозе многадзетным і адзінокім мацерам Баранавіцкага горсавета заўсёды многалюдна. Да нас прыходзяць жанчыны па самых рознастайных пытаннях, бо аддзел падтрымлівае з імі цесную сувязь. У нас на ўліку кожная многадзетная і адзінокая маці. Мы ведаем, як кожная з іх жыве, у чым адчувае патрэбу. Работнікі аддзела часта бываюць на

кватэрах у многадзетных, усебакова знаёмяцца з жыццём, а потым аказваюць ім неабходную дапамогу.

Звярнулася да нас за грашовай дапамогай многадзетная маці Еўдакія Ціханаўна Занегіна. Старшы інспектар аддзела пайшоў да яе на кватэру, каб пазнаёміцца з умовамі жыцця. Высветлілася, што маці нават не атрымлівае хлебных картак на дзяцей. Тав. Занегінай дапамаглі неадкладна-ж атрымаць карткі, дзецям выдалі адзенне. У два іх дзяцей было слабае зда-

роўе. Іх накіравалі на аздараўленчую пляцоўку.

Аддзел дапамагае мацерам у набыцці камплектаў для нованароджаных. Многадзетным мацерам Кузнечык, Дробыш і другім выданы ордэры на атрыманне промтавараў. Дзяцей адзінокай мацеры Цвірко накіравалі на аздараўленчую пляцоўку. Дабіліся выдачы многадзетнай мацеры Ліцкевіч лесаматэрыялу на будаўніцтва новага дома.

Дапамога многадзетным і адзінокім мацерам з кожным днём павялічваецца.

Антон БЯЛЕВІЧ

(Урывак з паэмы)

Гоіць сваю рану моўчкі сліва,
Залівае жоўтаю смалой:

— Як живеца ў хаце? Ці

шчасліва?—

Шорхае па шыбе галіной.

— Ці прышлі дадому хлопцы з

пекла

Да сваіх пакінутых работ?..

Не смалой,—слязамі гоіць Тэкля

Сваю рану колькі дзён і год!

І няма спакою ёй і ўцехі

Ні ў сям'і, ні ў полі між кабет.

А дазнаўшы—з фронту хто

прыехаў,—

Забывае Тэкля на абед.

Сербане з гаршка яна ля печы,

За сталом не бачылі каб слёз.

Безрукаўку цёплую—на плечы:

Ёй Мартын з вайны яе прывёз.

Нібы маладзца на гулянку,

Начапіўшы беленькі хвартух,—

За парог і падбегаў ад ганку

Трух, трух, трух.

Селава вулічка пыліца,

Гаркаваты ў горла лезе пыл.

Паспяе ледзь стрэчным пакланіцца,

І трушком, трушком—ёй не

цяпіцца,

Не стае паветра ёй і сіл,

І няма ў яе ніякіх крыл.

А каб Тэкля крылы свае мела,

Каб не грэць у пыле босых ног,—

Свет-бы белы Тэкля абляцела,

На курган-бы кожны паглядзела,

На магілкі ў полі ля дарог.

Можа-б тых радкоў не прачытала

Над магілай: вочы поўны слёз.

У людзей-бы, ў птушак распытала,

Распытала-б Тэкля ў тых нябёс:

— Каго тут зямелька спаць забрала:

І які ён ростам, дзе ён рос,

І які ён з твару. Калі белы,

А ў вачах нябёсаў чыстых сінь,

Так і знайце—гэта Тэклін сын.

На магілу-б пала яна целам,

Прылажыла-б сэрца да магілы,

Мо' пачуў-бы Коля яе мілы,

Як у грудзях сэрца: цюк ды цюк.

Разбудзіў-бы сына гэты стук

І пагнаў-бы кроў живуую ў жылы,

І быў-б падняцца ў сына сілы...

А то, што-ж,—бяскрылая кабета,

Адарваць ад пылу нельга ног...

От і брама гэта. Хата гэта,

А ў пазах не высах яшчэ мох.

Увайшла і стала ля парога,

Пазірае:

— Дзе-ж ён ваш салдат?

— Ды ты прайдзі, прысядзь,

нябога.

А ён ля студні мае ногі,

А вось і ён, сыноч Ігнат.

Пазірае Тэкля на Ігната,

Вялюю руку ён ёй патрос.

— Як гавораць, з богам і дахаты

Ты здароў вярнуўся і... падрос.

— І падрос, і сям-там злёгка снегу

Намяло на скроні,—кажа ён.

А ў яе сваё: нядаўна-ж бегаў

Мой сыноч з ім разам ля акон,

Разбуралі гнёзды ў варон.

Хай-бы ён прыйшоў васьм гэтак босы

Мытым нагамі, як Ігнат...

Захінае ў хустку моўчкі косы.

Можа сам раскажа ёй салдат?

Можа скажа,—радасць, цётка

Тэкля,—

Не забіт, живе ваш сын-танкіст!

Выехаў на танку проста з пекла

І прасіў аддаць вам гэты ліст.

Ліст заклеен крошчамі ад хлеба,

На разжочку круглая пячаць.

А салдат маўчыць. Самой ёй трэба,

Можа, соты раз адно пытаць:

А ці бачыў Колю ты ці не

На праклятай іхняй старане?

— Не, не бачыў, цётка. Верце мне—

Я прайшоў вайну ўсю навывёт,

На Усход ішоў я, на Заход...

— Ты чакай, чакай. А от!—

І у Тэклі твар суровы.

Канверт з-за пазухі:

— А от,

А ліст васьм папярковы

Гаворыць слова ў слова:

«Ваюю, мама, пад Масквой.

Учора ранен «конік» мой.

А сам жывы, здаровы.

Залечым рану мы браней

І зноў на ворага, на бой.

На бой, святы, суровы!

Ну, што яшчэ? Дыміць «смаркач».

Гайдаюць дол гарматы,

Дрыжыць зямлянка-хата...

Паклон дадому шле Пукач.

Ты-ж ведаеш Ігната?

Ліст гэты шлю я наўгадай,

Ці трапіць ён дадому?

На сувязь едзе ў энскі гай

Адзін салдат знаёмы.

Ліст ён вязе, вядома.

Ну, вось і ўсё. Няма навін.

Чужынца мнём і колем.

У бой ідзе твой заўтра сын.

Адна дарога—на Берлін!

З паклонам нізкім—

Коля.

У цяжкі час напісан ліст,

У год у сорок першы.

А дзе цяпер мой сын-танкіст?

Жывы ён ці памершы?

— О, маці, маці! Колькі зям.

Мінула летаў колькі!

Адну хвілінку быў я з ім,

З маім вяскоўцам дарагім.

І больш не бачыў Колькі.

Сустрэўся з ім я раніцой

Суровай той зімою.

— Які твой адрас?

— Дай і твой.

Гамонім гэтак між сабой,

А ў твар—сырой зямлёю

І хваляй узрыўною.

Начной ачнуўся я парой

Пад простыняю белай:

Няма ні кніжкі запісной,

Ні сябра, эразумела.

І вось ад тых ад самых дат

Вайна пайшла на іншы лад,—

На Заход павярнула.

А дзе салдат? Пазіцый шмат.

Мо' браў ён Курск, Арёл назад.

Мо' бараніў ён Тулу?

Мо' нават браў ён наш раён.

Праехаў тут на танку,

Ці вечарам, ці ранкам?

Мо' слаў сардэчны вам паклон.

Забегчы у дом хацеў, мо', ён.

Ступіць нагой на ганку?

А тут ні ганку, ні акон—

Чарнееца паянкі.

Пад нагамі вулічка пыліца,

На хвартух, спадніцу пыл

садзіцца.

Лезе ў нос і ў горла Тэклі пыл.

Эх, каб гэта ў зборачку спадніца

Мела лёгкасць крыл!

Паднялася-б, Тэкля, паляцела.

Зазірнула-б дбайна ў кожны кут:

— Ці няма дзіцяці майго тут?

На Любячы, кажуць, ёсць кабета.

На вайне была яна сястрой.

Гэта ўсё раскажа. Як-жа гэта

Не схадзіла я да той?..

І паходкай трушкаю сваёй

За сяло, за могілкі старыя,

Спежачкаю вузкаю праз луг.

У расе халоднай ногі мае,

І яна сухенькая: трух, трух

На цянькі праз рунь,—дарогай круг.

Не свае, не клёнаўскія пеўні

Квкарэчунь Тэклі на платах.

Галава у Тэклі думак поўна:

Можа тут дазнаюся напэўна?..

І надзея свеціцца ў вачах.

Знатная чыгуначніца

I. СТЭЛЬМАК

Вузкімі, бясконцымі лентамі адправіўся таварны поезд са станцыі Бабруйск. Едзь назад! Крушэнне было папярэджана. Сотні чалавечых жыццяў былі выратаваны.

Неўзабаве пасля гэтага тав. Чамаданава выклікалі ва Упраўленне Беларускай чыгункі. Марыя Міхайлаўна атрымала тады сваю першую ўзнагароду—значок «Ударніку Сталинского призыва».

У суровыя дні вайны Марыя Міхайлаўна не аставалася ў даўгу перад Радзімай. Яна стаяла на сваім пасту, як салдат. На Бабруйск падалі варожыя бомбы. Дзесьці недалёка рваліся снаряды, але патрыётка не пакідала свой пераезд.

Калі вораг наблізіўся да самага горада, Марыя Чамаданава адна з апошніх пакінула станцыю Бярэзіна... Там, у эвакуацыі, далёка ад роднай старонкі, яна працавала пуцявым абходчыкам. Жанчына аддавала ўсе сілы фронту, пільна сачыла за спраўнасцю пуці. Пасля асноўнай сваёй работы патрыётка змагалася з заваямі. Рабочых рук не хапала. Тады Марыя Чамаданава рашыла сумяшчаць дзве прафесіі: пераезнага вартаўніка і рамонтнага рабочага. І тут яе ўчастак стаў перадавым. Самаадданая работа Чамаданавай была высока ацэнена. Урад узнагародзіў яе ордэнам «Знак Почета».

Працуючы ў глыбокім савецкім тылу, Марыя Міхайлаўна сумавала па роднай Беларусі. І як толькі Бабруйск быў вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, знатная чыгуначніца вярнулася туды. Адразу-ж яна прыступіла да выканання сваіх ранейшых абавязкаў.

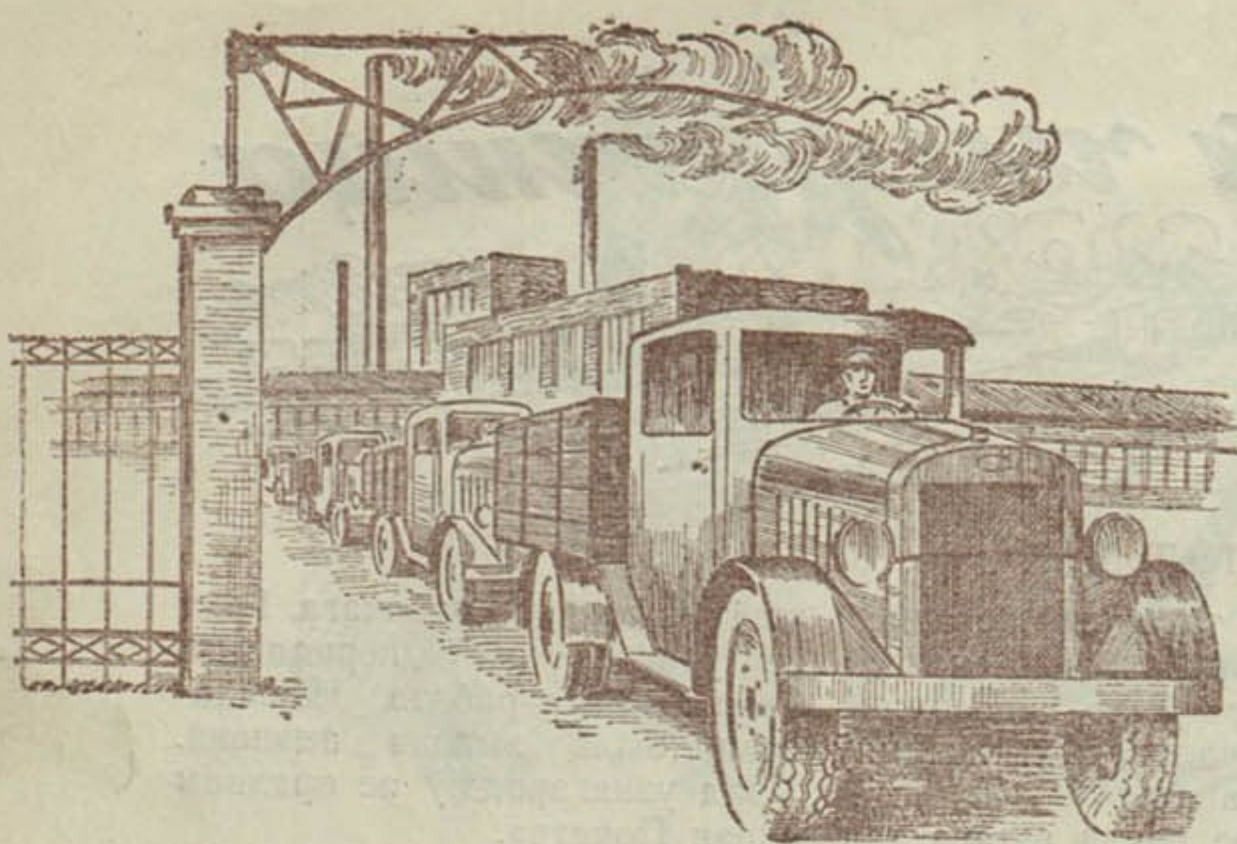
Пераезд 345 кілометра, як і да вайны,—адзін з лепшых. Ён працуе безаварыйна і знаходзіцца ў поўнай тэхнічнай спраўнасці. Тут не было ніводнага выпадку парушэння правілаў тэхнічнай эксплуатацыі. За выдатную работу пераезнага вартаўніка нядаўна ўзнагароджана значком «Отличный путеец».

Марыя Міхайлаўна не толькі добрая работніца, яна і пшчотная маці. У яе сям'ера дзяцей. Калектыў Беларускай чыгункі ганарыцца гэтай скромнай, працавітай жанчынай, якая сваёй самаадданай працай заваявала ўсеагульную павагу і любоў.

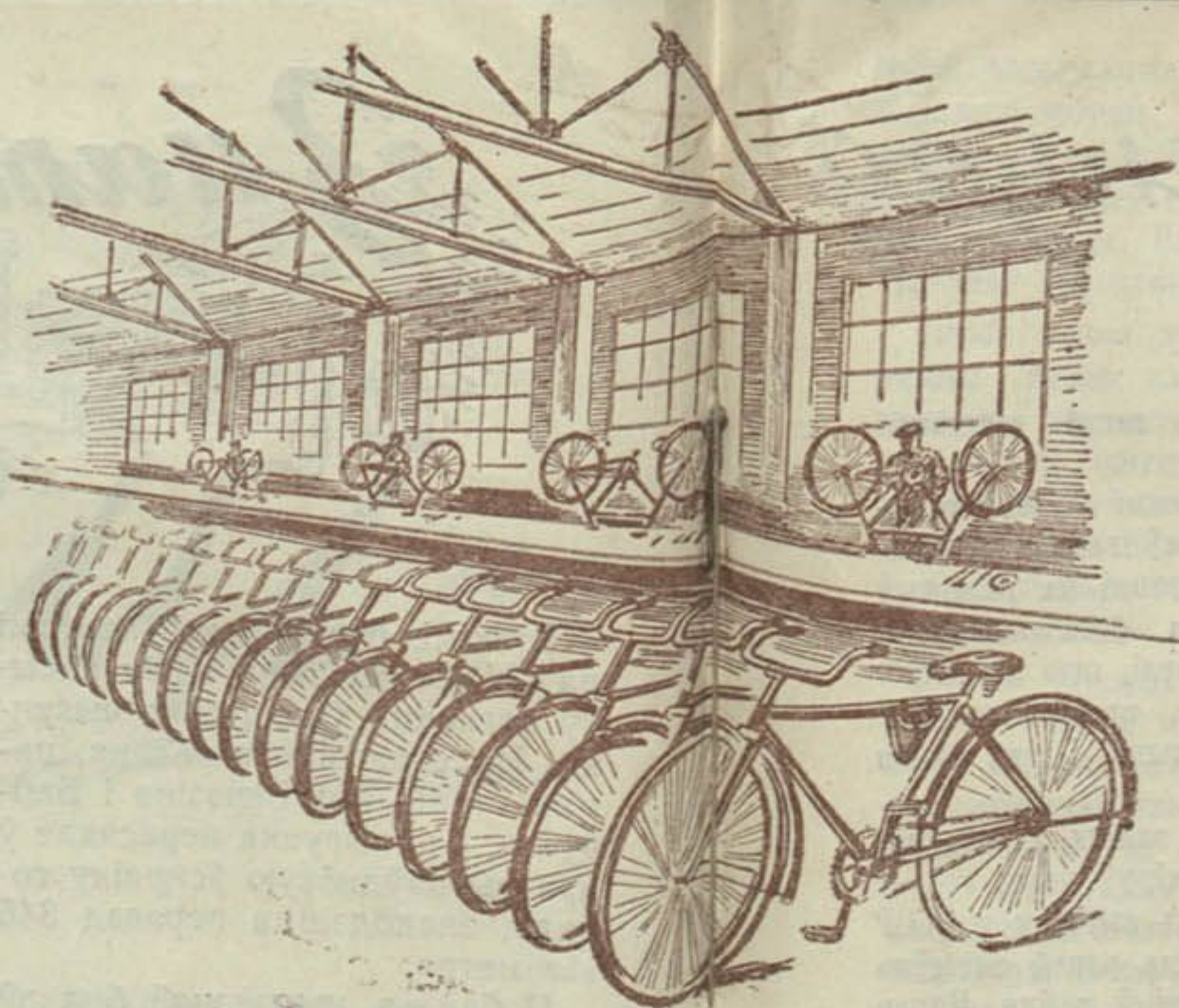

На здымку: лепшы машыніст Беларускай чыгункі Матрона Міхайлаўна Прыходзька.

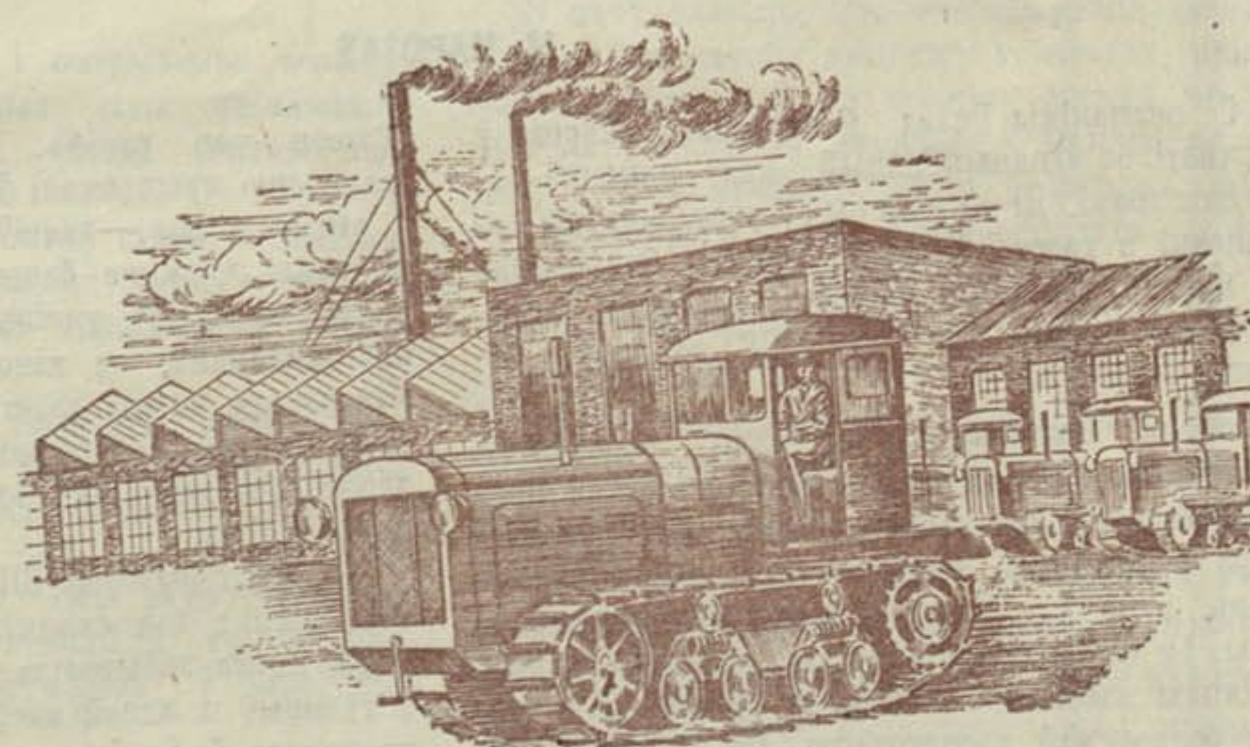
Фото Шаевича.

У 1948 годзе ўвойдзе ў строй першая чарга аўтамабільнага завода. Па магістралях рэспублікі пойдучь першыя беларускія аўтамабілі.

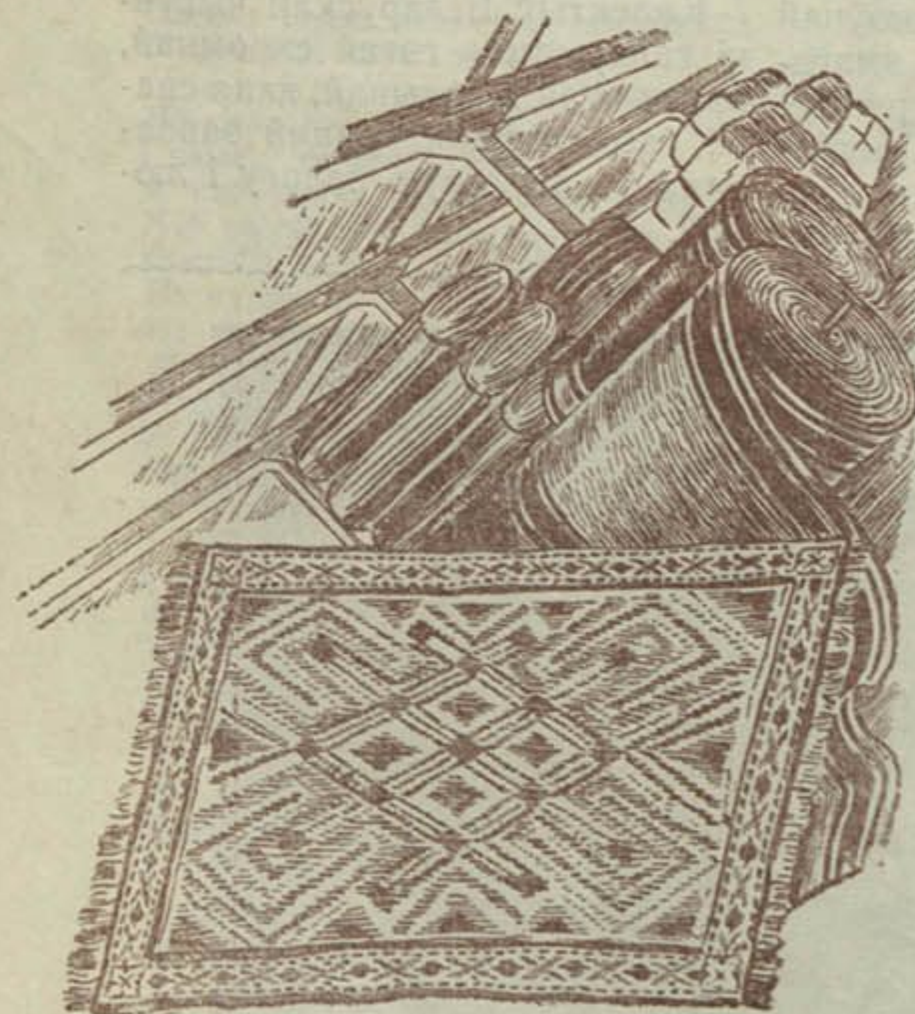
Каля 100.000 машын у год будзе выпускаць веласіпедны завод.

У 1950 годзе трактарны завод выпусціць 5 тысяч трактараў.

128 тон кандытарскіх вырабаў у суткі будзе вырабляцца ў канцы пяцігоддзя.

Віцебскі кайрова-плюшавы камбінат дасць тысячы метраў прыгожых дарожак і кайроў.

НАША РЭСПУБЛІКА ПРАЗ ПЯЦЬ ГОД

Грандыёзныя перспектывы адкрываюцца перад нашай рэспублікай у новай сталінскай пяцігодцы. К канцу 1950 года Савецкая Беларусь, якой нямецка-фашысцкія захопнікі нанеслі велізарныя страты, не толькі дасягне даваеннага ўзроўню развіцця народнай гаспадаркі, але і значна пераўзыйдзе яго. У рэспубліцы будуць адноўлены і пабудаваны сотні прамысловых прадпрыемстваў, узнікнуць новыя галіны вытворчасці. У народную гаспадарку Беларусі будзе ўкладзена каля 7 мільярдаў рублёў, што значна перавышае ўсе асінгаваныя трохпапярэдных пяцігодак разам узятых.

Рэспубліка наша апынулася ў рыштаванні будоўляў. Уступілі ў строй новыя прадпрыемствы, будуцца школы, тэатры, клінікі, жылыя дамы, санаторыі, дамы адпачынку.

Пяцігодковым планам намечана пабудаваць у Беларусі буйны трактарны завод. Работы тут ужо вядуцца—будуцца карпусы і жылыя дамы рабочага пасёлка. Прыбывае навіейшае абсталяванне. У канцы пяцігодкі з канвеераў завода сыйдуць першыя 5 тысяч беларускіх трактараў.

Поўным ходам ідуць работы на будаўніцтве Мінскага аўтамабільнага завода, першая чарга якога ўвойдзе ў строй у 1948 годзе.

Каля ста тысяч машын штогод будзе выпускаць беларускі веласіпедны завод.

К канцу пяцігодкі больш чым у два разы, у параўнанні з даваенным узроўнем, узрасце магутнасць электрастанцый БССР.

Мясцовая прамысловасць і прамысловая кааперацыя дадуць у 1950 годзе самай рознастайнай прадукцыі на 850 мільёнаў рублёў. Пяцігодковы план прадугледжвае выпуск у вялікім асяртыменце вырабаў шырокага спажывання. У апошні год пяцігодкі будзе выпускацца 75 тысяч радзіётэлемнікаў, 2.000 піянін. Асаблівае развіццё атрымае мясцовая дзяржаўная і кааператывная прамысловасць, асноўная задача якой—вытворчасць прадметаў шырокага спажывання, мясцовых будаўнічых матэрыялаў, а таксама рознастайнага інвентару і сельгасмашын.

Намнога павялічваецца выпуск прадукцыі, вырабляемай прадпрыемствамі лёгкай і тэкстыльнай прамысловасці. Толькі абутку будзе выпускацца да 7 мільёнаў пар. Ствараецца таксама магутная трыкатажная прамысловасць. Лёгкая прамысловасць рэспубліканскага падпарадкавання дасць у год 13,5 мільёна панчошна-насочных вырабаў.

Будуць пабудаваны два камбінаты па вырабу сукна ў г. Мінску і Гродне, якія дадуць у канцы пяцігоддзя 1,6 мільёна метраў шарсцяных тканін. Уводзіцца ў эксплуатацыю кайрова-плюшавы камбінат у горадзе Віцебску.

Вялікае развіццё атрымлівае харчовая прамысловасць. У Гродзенскай вобласці будзе першы ў Беларусі цукровы завод, які ў 1950 годзе дасць 6 тысяч тон цукру. Намечан да будаўніцтва рад кансервавых заводаў. Уступіць у строй 12 буйных хлебазаводаў, што павялічыць сутачны выраб хлеба на 1.072 тоны. У апошні год пяцігодкі будзе вырабляцца

вацца 128 тон кандытарскіх вырабаў у суткі, 3 мільярды штук папярос, 46 тысяч тон мяса, 10 тысяч тон каўбасных вырабаў, 5 мільёнаў банак кансерваў і г. д.

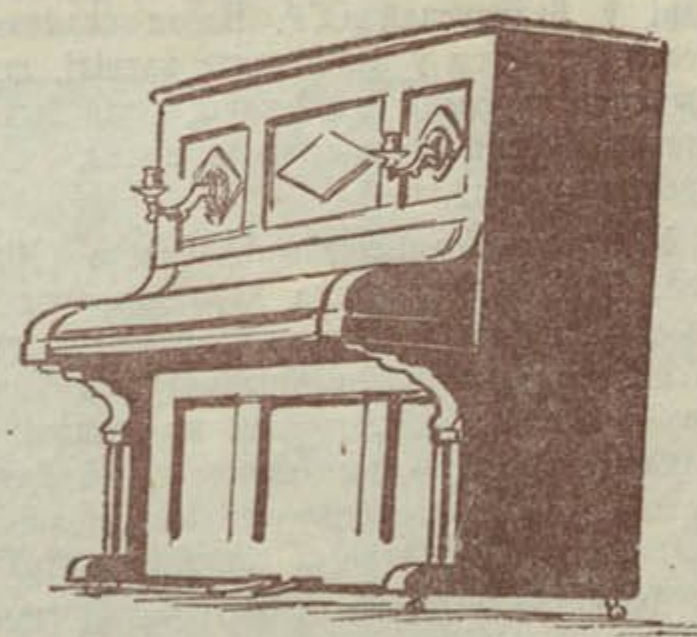
Гіганцкі размах будаўніцтва патрабуе вялікай колькасці будаўнічых матэрыялаў. Гэта таксама прадугледжана пяцігодковым планам. Выпрацоўка цэглы, у параўнанні з 1940 годам, павялічыцца ў 4 разы, чарапіцы—у 9 разоў, вапны—у 4 разы.

У 1950 годзе будзе здабыта 4.162 тысячы тон мясцовага паліва.

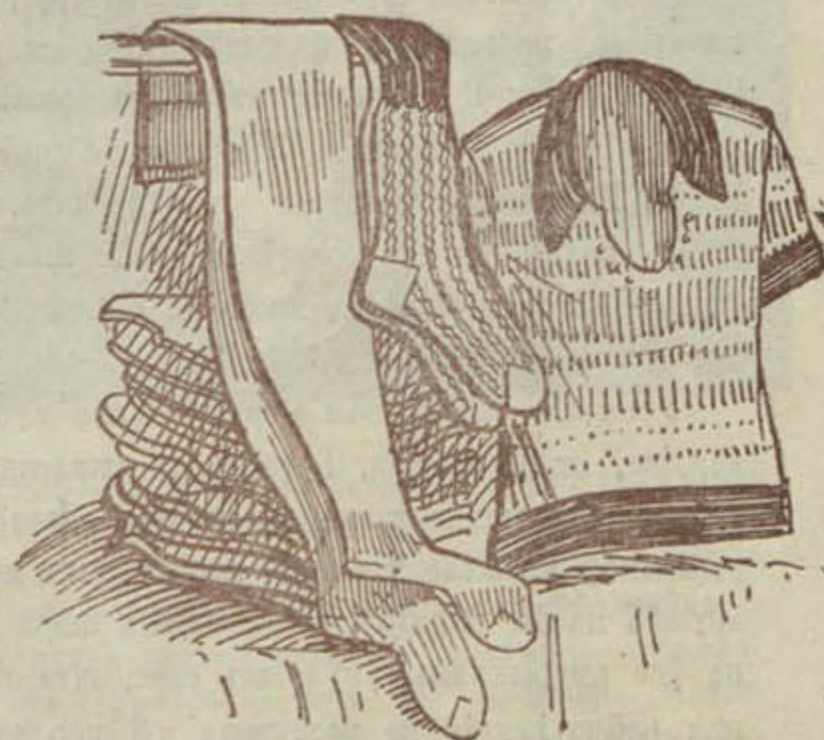
За пяцігоддзе будуць адноўлены ўсе пасеўныя плошчы і пагалоўе жывёлы. К канцу пяцігодкі па БССР гадавы збор збожжа павінен скласці 3.177 тысяч тон, бульбы—14.355 тысяч тон, ільновалакна—84 тысячы тон. Будуць асушаны і ўведзены ў эксплуатацыю 270 тысяч гектараў балот і забалочаных зямель.

Праз пяць год рэспубліка карэнным чынам зменіць сваё аблічча. З папалішчаў і руін узнімуцца прыгожыя гарады і вёскі. Прадукцыя, што будзе вырабляцца на фабрыках і заводах Беларусі, зноў пойдзе далёка за яе межы.

Жанчыны Савецкай Беларусі! Шырэй разгорнем соцыялістычнае спаборніцтва за перавыкананне плана новай сталінскай пяцігодкі! Будзем змагацца за тое, каб зрабіць нашу Беларусь яшчэ больш прыгожай і магутнай, чым яна была да вайны.

У апошні год пяцігодкі будзе выпушчана 2.000 піянін.

Лёгкая прамысловасць дасць у год 13,5 мільёна панчошна-насочных вырабаў.

Вялікая амерыканцаў

М. МАРОЗАУ

Вялікі і неацанімы ўклад беларускага народа ў справу перамогі аб'яднаных нацый над нямецка-фашысцкімі варварамі. Ні ад'яўленыя рэакцыянеры, ні брудныя пісакі з газет Херста і іншай бульварнай прэсы не могуць знішчыць вялікую цікавасць і дружаскія пачуцці народаў свету да СССР, да нашай Беларусі.

Прыязджаюць іншакраінцы і ў нашу рэспубліку. Тут іх сустракаюць з уласцівай савецкім людзям цеплынёй і ветлівасцю. Амерыканцы, якія прыязджалі ў гэтым годзе ў Беларусь, агледзелі ўсё, што яны жалалі бачыць, і на ўсе пытанні атрымалі вычарпальныя адказы. Ім быў адкрыт доступ ва ўсе месцы, дзе яны хацелі пабываць. Усюды іх сустракалі з традыцыйнай беларускай гасціннасцю. Не бесцкаўны іх заявы, зробленыя пасля наведання Беларусі.

У пачатку гэтага года амерыканскія журналісты разам з журналістамі іншых замежных краін прысутнічалі ў Мінску на судовым працэсе па справе аб зладзеяннях, учыненых нямецка-фашысцкімі злачынцамі ў Беларускай ССР. Пасля сканчэння працэса ўсе журналісты ў адзін голас заявілі, што па іх думцы няма на свеце такой кары, якая была-б належнай адплатай нямецка-фашысцкім катам, навешаным на прыгавору суда.

У гутарцы са Старшынёй Савета Міністраў БССР тав. П. К. Панамарэнка карэспандэнты замежных газет падрабязна распытвалі аб удзеле жанчын у партызанскім руху. У канцы гутаркі яны выказалі сваё захапленне беларускімі жанчынамі, якія самааддана змагаліся за вызваленне сваёй Радзімы і цяпер актыўна ўдзельнічаюць у аднаўленні ўсіх галін гаспадаркі і культурных устаноў рэспублікі.

Дырэктар выдавецтва сельскагаспадарчай літаратуры ЗША пан Дзісон Л. Стром, як прыватная асоба, пабываў у Беларусі ў пачатку ліпеня. Агледзеўшы разбурэнні, прычыненыя гораду нямецка-фашысцкімі акупантамі, пан Стром наведаў Беларускі навукова-даследчы інстытут меліярацыі і балотнай гаспадаркі, магазіны, пабываў у калгасах «Перамога», «Ільіч» і т. д. На прыёме ў намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР і Міністра Замежных Спраў БССР тав. К. В. Кісялёва пан Стром заявіў, што, як і належала чакаць, ён не сустрэў на сваім шляху слаўтай «жалезнай заслоны», за якой нібы хаваецца сапраўднае жыццё СССР.

«Усюды, — сказаў пан Стром, — мяне сустракалі даверліва, як прыяцеля. Гутаркі аб «жалезнай заслоне» патрэбны толькі ворагам дэмакратыі. Чым больш амерыканцаў пабывае ў вашай краіне, тым мацней будзе дружба паміж народамі. Гэта важна яшчэ і таму, што не ўсе амерыканцы ўяўляюць сабе, што такое сучасная вайна і якія яе разбурэнні. Я пераканаўся, што беларускі народ заняты аднаўленнем сваёй рэспублікі і жадае трывалага і працяглага міру паміж народамі. У СССР умеюць паніць мір».

У канцы ліпеня ў Беларусі пабывала дэлегацыя амерыканскага камітэта дапамогі Расіі ў вайне —

«Рашэн уор рэліф». Усе члены гэтай дэлегацыі ўпершыню прыязджалі ў СССР.

«Ніхто з нас, — заявіў член дэлегацыі Ф. Майерс, — да гэтага часу не бачыў разбурэнняў вайны. Амерыканцы прабуюць уявіць сабе разбурэнні па газетных паведамленнях, па кінохроніцы, па фотаздымках. У Мінску мы, члены дэлегацыі, зразумелі, што па гэтых крыніцах не ствараецца патрэбнае, правільнае ўяўленне. Неабходна ўсё бачыць, перажыць, і гэта больш пераканаўча».

— На тэрыторыі ЗША не было вайны. І вось цяпер, калі з дня сканчэння вайны мінуў усяго год, у ЗША хутка забываюць аб ёй. Перад выездам у СССР я тутарыў з адной амерыканкай. Яна раней актыўна працавала ў Камітэце дапамогі Расіі ў вайне. Цяпер гэтая амерыканка заявіла мне, што ў яе ўжо іншыя інтарэсы. Раней яе сын быў на вайне, а цяпер ён здаровым вярнуўся. Ва ўсіх суседзяў таксама ўсе вярнуліся непашкоджанымі. Разбурэнняў, якія-б напаміналі аб вайне — няма».

Некаторыя члены дэлегацыі «Рашэн уор рэліф» прызналіся, што з аналагічных фактаў яны схільны былі зрабіць адзін вывад аб тым, што «прырода чалавека аднолькава ўсюды». Але, пабываўшы ў СССР, яны рашылі, што нельга замыкацца ў рамках вузкіх інтарэсаў свайго хатняга ачагу. У гутарках з грамадзянамі Беларускай ССР яны заявілі, што ў народаў ЗША і СССР аднолькавыя мэты — не дапусціць новую вайну, што для гэтага павінна быць узаемаразуменне паміж народамі. Амерыканскі народ, — таварылі яны, — па-дружаску адносіцца да савецкага народа.

Член дэлегацыі доктар Эдуард Л. Іонг раскажаў прадстаўнікам прэсы, што савецкі народ заваяваў усеагульнае прызнанне народаў свету сваёй упорнай працай над зацверджаннем сацыялістычнага ладу. «Мужная праца савецкага народа, — заявіў ён, — і неўміручыя гераічныя намаганні ў часе вайны не будуць забыты. Мы ўсе захапляемся мужнасцю, з якой савецкі народ будзе цяпер амаль нанова сёлы і гарады, аднаўляе разбураную вайной гаспадарку краіны».

На мяне зрабіла вялікае ўражанне высокая якасць работы савецкіх урачоў — мужчын і жанчын. Яны вельмі добра робяць сваю справу, нават з недастатковай колькасцю інструментаў. Значыць, яны вельмі добрыя работнікі. Моцнае ўражанне робіць арганізацыя аховы здароўя, мерапрыемствы па папярэджанню эпідэміі і клопаты аб дзецях. Я захапляюся ўсім гэтым».

— Я зачаравана тым, як у вас наладжваецца жыццё, — сказала пані Лафель Дзікенсон. Я захопленая ўсім, што бачу. Мы, амерыканцы, хацелі-б, каб да нас прыязджала пабольш жанчын з Савецкага Саюза. Асабісты кантакт вельмі карысны. Мне хацелася-б, каб беларускія жанчыны выступілі перад нашымі жанчынамі і расказалі аб сваіх поспехах у медыцыне і ў аднаўленні разбуранай вайной гаспадаркі. Усе сем мільёнаў жанчын нашай федэрацыі жаночых клубаў стаяць за дружбу з Савецкім Саюзам.

— Я не веру вам сваім — наколькі вялікі разбу-

рэнтні, выкліканыя вайной з пемцамі. Цяпер больш, чым калі-небудзь, я разумею, што вайны не трэба дапускаць. Я не магу зразумець, як ваш народ ходзіць па вуліцах міма гэтых разбураных будынкаў і можа быць ветлівым. Ваша мужнасць па аднаўленню разбуранняў захапляе ўсіх нас».

Гэтыя заявы амерыканцаў і амерыканак асабліва важныя цяпер, калі рэакцыйныя сілы зневажаюць знешнюю палітыку Рузвельта. Цяпер рэакцыянеры прапануюць прытрымлівацца «атаманай дыпламатыі», адкрытага ваеннага захопу. У гэтай сувязі вельмі вялікая адказнасць міралюбівых народаў перад гісторыяй. У канчатковым выніку пытанні міжнародных адносін рашаюць масы.

Больш чатырох месяцаў у Беларусі працуе місія ЮНРРА. Члены місіі за гэты час пабывалі ў большасці абласцей нашай рэспублікі. У заявах для друку яны пазменна гавораць аб тым, што адчуваюць задавальненне ад сваёй работы. «Мы рады, — гавораць яны, — што можам хоць-бы ў невялікай ступені дапамагчы тэраічнаму беларускаму народу ў аднаўленні гаспадаркі Беларусі».

Глава місіі ЮНРРА ў Беларусі пан Рычард В. Скандэрт мал. заявіў:

«Мы высока цэнім мужнасць беларускага народа. Ні адна краіна Аб'яднаных нацый так многа не пацярпела ад нямецка-фашыскага нашэсця і так гераічна не спрыяла перамозе саюзнікаў, як Беларуская ССР. Цяжка пераацаніць дапамогу партызан Беларусі ў разгроме нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Цудоўная гісторыя партызанскай барацьбы беларускага народа павінна быць напісана, перакладзена на англійскую мову і выдана ў ЗША, каб усе маглі зразумець і высока ацаніць партызанскую, народную дапамогу Чырвонай Арміі, разграміўшай нямецка-фашысцкія полчышчы».

Я хачу прывесці ў Беларусь маю дачку і пазнаёміць яе з дзецьмі-сіротамі, выхаванцамі дзіцячага дома № 7. Мяне расчулілі клопаты ўрада Беларусі аб дзецях. У дзіцячых дамах вашай рэспублікі выхоўваюцца будучыя таленты».

У канцы жніўня гэтага года Беларусь наведаў генеральны дырэктар ЮНРРА пан Фіарэла ла Гардзія ў суправаджэнні раду адважных асоб гэтай арганізацыі. Усюды цёпла сустракаемыя мігчанами, госці пабывалі ў магазінах, у больніцах, у дзіцячых дамах, у калгасе і т. д. У часе пані ла Гардзія адбыўся прыём і абед, даныя намеснікам Старшыні Савета Міністраў БССР тав. П. А. Лявіцкім.

У дзіцячых дамах Мінска і ў калгасе «Х з'езд Саветаў» пан ла Гардзія доўга гутарыў з дзецьмі, распытваючы іх аб жыцці і вучобе. У дзіцячых дамах №№ 7 і 8 госці далі высокую ацэнку пастаноўцы выхаваўчай работы, узорнаму стану інтэрнатаў, сталовых, кухань. У абодвух дзіцячых дамах з вялікім поспехам праходзілі канцэрты гурткоў мастацкай самадзейнасці выхаванцаў дзіцячых дамоў. Канцэрты закончыліся дружным, усеагульным танцам маленькіх гаспадароў і гаспей. У дзіцячым доме № 7 дзеці прыпаднеслі ў падарунак пану ла Гардзія лепшыя рукадзеллі сваіх юных майстраў.

У гутарцы з прадстаўніком БЕЛТА пан ла Гардзія заявіў, што на яго зрабіў вельмі вялікае ўражанне прагрэс Беларусі і народны энтузіязм у справе аднаўлення гаспадаркі рэспублікі пасля вайны.

«На мяне зрабілі, — сказаў ла Гардзія, — вялікае ўражанне, клопаты, якімі акружае дзяцей урад Бела-

рускай ССР. З таго, што я меў магчымасць бачыць, я знаходжу, што клопаты аб дзецях, абыходжанне з імі выдатныя. Добры фізічны стан вашых дзяцей з'яўляецца доказам таго, што яшчэ больш важна, — іх выдатнага духоўнага стану і іх шчасця».

Я хачу сказаць, што мне ніколі не даводзілася бачыць у тых многіх дзіцячых установах, якія я наведаў і інспектаваў на працягу многіх год, такіх цудоўных вынікаў у фізічным і разумовым стане дзяцей, якія я знайшоў у тых установах, што наведаў тут у Беларусі. Прашу зразумець, што мае ўражанні — гэта ўражанні чалавека, прыехаўшага да вас з чужадынага поглядамі».

Прыведзеныя выказванні амерыканцаў, наведаўшых Беларусь, адлюстроўваюць сімпатыю і дружаскія пачуцці амерыканскага народа да савецкага народа. Гэта асабліва важна цяпер, калі міжнародная рэакцыя штурхае свет да новай вайны, калі рэакцыйныя сілы адкрыта патрабуюць англа-амерыканскага ваеннага саюза ў мэтах заваявання панавання над светам. Вайна не можа быць папулярна сярод народных мас. Яна прыносіць ім толькі няшчасце. У СССР высока цэнюцца мір. Пазіцыя Савецкага Саюза, які паслядоўна выкрывае падпальшчыкаў вайны, знойдзе гарачае падтрыманне ўсіх дэмакратычных народаў, што імкнунца да сапраўднага міру.

У 1942 годзе 50-гадовая Елізавета Фёдараўна Шапецька са сваімі шасцю сынамі пайшла ў партызанскі атрад, дзе разам з імі помсціла нямецкім акупантам за здзекі над беларускім народам. Сыны Елізаветы Фёдараўны з вінтоўкай у руках грамлі нямецкія гарнізоны, узрывалі эшалоны. Маці рыхтавала ежу для партызан. Пасля злучэння з Чырвонай Арміяй Елізавета Фёдараўна вярнулася ў свой родны горад Чэравень, дзе яна пражывае і цяпер.

Урад узнагародзіў яе ордэнам «Материнская слава», медалямі «Партызану Отечественной войны» і «За перадачу над Германіяй». На здымку: Елізавета Фёдараўна Шапецька.

Фото В. Лупейкі.

А. ФАДЗЕЕУ
(Урывак з рамана)

Рыс. С. РАМАНОВА

Тры гады таму назад, у верасні 1943 года, Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза пяці арганізатарам і кіраўнікам падпольнай комсамольскай арганізацыі «Маладая гвардыя» — Громавай Ульяне Мацвееўне, Земнухаву Івану Аляксандравічу, Кашавому Алегу Васільевічу, Цюленіну Сяргею Гаўрылавічу і Шаўцовай Любові Грыгорайне. Ордэнамі Савецкага Саюза* ўзнагароджаны таксама члены падпольнай арганізацыі і маці Алега — Елена Нікалаеўна Кашавая.

Узнікла гэтая падпольная арганізацыя ў цяжкія дні акупацыі нашай Радзімы ў шахцёрскім пасёлку Краснадон. З першых-жа дзён свайго існавання яна пачала актыўную барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Душой і арганізатарам яе быў шаснаццацігадовы Алег Кашавы.

Юныя патрыёты з чэсцю выканалісвой абавязак перад Айчынай.

Кінуўшы, баявая дзейнасць краснадонцаў была перарвана падлым злачынствам. Фашысты зверска замучылі 57 юных герояў. Ідучы на смерць, патрыёты не схілілі сваіх гордых галоў перад ворагам, не сталі перад ім на калені.

Ніжэй мы друкуем урывак з твора А. Фадзеева «Маладая гвардыя», які ўдастойся сталінскай прэміі.

Сярожка маўчаў, калі яго білі, маўчаў, калі Фенбонг, скруціўшы яго рукі назад, узяў яго на дыбу, маўчаў, не глядзячы на стражніны боль раненай рукі. І толькі калі Фенбонг праткнуў яму рану шомпалам, Сярожка заскрыпеў зубамі.

Усё-ж ён быў надзвычай жывучы. Яго кінулі ў адзіночную камеру, і ён адразу-ж пачаў выстукваць у абодва бакі, пазнаючы суседзяў. Падняўшыся на цыпках, ён абследаў шчыліну пад столлю, — ці нельга як-небудзь расшырыць яе, выламаць дошку і выбрацца хоць-бы ва двор турмы: ён быў упэўнены, што ўцячэ адсюль, калі вырвецца з-пад замка. Ён сядзеў і ўспамінаў, як размешчаны вокны ў памяшканні, дзе яго дэпартавалі і мучылі, і ці на замку тыя дзверы, што вялі з калідора ва двор. Ах, калі-б не раненая рука!.. Не, ён не думаў яшчэ, што ўсё страчана. У гэтыя ясныя марозныя ночы тул артылерыі на Данцы чуваць быў нават у камерах.

Раніцай зрабілі вочную стаўку яму і Віцьку Лук'янчанку.

— Не... чуў, што жыве побач, а ніколі не бачыў, — гаварыў Віцька Лук'янчанка, глядзячы міма Сярожкі цёмнымі аksamітнымі вачыма, якія толькі адны і жылі на яго твары.

Сярожка маўчаў.

Потым Віцьку Лук'янчанку вывелі, і праз некалькі хвілін у камеру, у суправаджэнні Салікоўскага, увайшла маці.

Яны садралі адзенне са старой жанчыны, мацеры адзінаццатых дзяцей, шпурнулі яе на акрываўлены тапчан і пачалі збіваць правадамі па вачах у сына.

Сярожка не адварачваўся, ён глядзеў, як б'юць яго маці, і маўчаў.

Потым яго білі па вачах мацеры, а ён ўсё маўчаў. І нават Фенбонг страціў роўнавагу і, схпіўшы са стала жалезны ломік, перабіў Сярожку ў локці здаровую руку. Сярожка стаў увесць белы, пот выступіў на яго ілбу. Ён сказаў:

— Гэта—усё...

У гэты дзень у турму прывезлі ўсю групу арыштаваных з пасёлка Краснадон. Большасць з іх ужо не магла хадзіць, іх цягнулі па падлозе, узяўшы пад пахі, і ўкідвалі ў перапоўненыя і без таго камеры. Боля Сумскі яшчэ рухаўся, але адзін глаз у яго быў выбіты бізуном і выцек. Тося Елісееўка, тая самая дзяўчына, якая так жыццерадасна закрывчала, убачыўшы ўзвіўшагася ў неба турмана, Тося Елісееўка магла толькі ляжаць на жываце: перад тым як яе адправіць сюды, яе пасадзілі на раскаленую пліту.

І толькі іх прывезлі, як у камеру да дзяўчат увайшоў жандар за Любкай. Усе дзяўчаты і сама Любка былі ўпэўнены, што яе вядуць на кару смерцю. Яна развіталася з дзяўчатамі, і яе вывелі.

Але Любку павялі не на кару смерцю. Па патрабаванню фельдшэра вобласці генерал-маёра Клера, яе павезлі ў Ровенькі на допыт да яго.

Быў дзень перадачы, марозны, ціхі, ні ветрыка: стук сякеры, звон вядра ля калодзежа, крокі пешаходаў далёка разносіліся ў паветры, якое іскрылася ад сонца і снегу. Елізавета Аляксееўна і Людміла, яны заўсёды насілі перадачу разам, — завязаўшы вузлчок прадуктаў і захапіўшы падушачку, якую Валодзя

прасіў у апошняй записцы, падыходзілі спекачкай, пратапанай у снягу праз пусты, да прадаўгаватага будынка турмы, які са сваімі белымі сценамі і снегам на даху, што з ценявота боку аліваў сінявой, зліваўся з акружаючай мясцовасцю.

Абедзве яны, і матка і дачка, так схудалі, што яшчэ больш сталі падобны адна на другую, іх можна было прыняць за сяцёр. Маці, заўсёды парывістая і рэзкая, цяпер зусім здавалася сатканай з адных перавых жыл.

І па гукі галасоў жанчын, якія сабраліся ля турмы, і па таму, што ўсе жанчыны былі з вузлякмі і не было ніякага руху да дзвярэй турмы, Елізавета Аляксееўна і Люся адчулі нядобрае. Ля самага ганачка, не глядзячы на натоўп жанчын, стаяў, як заўсёды, нямецкі вартавы, а на ганачку, на паручнях, сядзеў «паліцай» у жоўтым кашукі. Але ён не прымаў перадачу.

Ні Елізавете Аляксееўне, ні Люсі не трэба было разглядаць, хто тут стаіць, яны суспракаліся тут кожны дзень.

Маці Земнухава, маленькая старушка, стаяла перад сходамі ганка, трымаючы перад сабой вузляк і пакунак, і гаварыла:

— Вазьмі хоць што-небудзь з прадуктаў...

— Не трэба. Мы яго самі накармім, — гаварыў паліцэйскі не глядзячы.

— Ён прастыньку прасіў...

— Мы дадзім яму сёння добрую пасцель...

Елізавета Аляксееўна падыйшла да ганка і сказала сваім рэзкім голасам:

— Чаму перадачу не прымаеце?

Паліцэйскі маўчаў, не звяртаючы на яе ўвагі.

— Нам не да спеху, будзем стаяць, пакуль не выйдзе хто-небудзь, хто адкажа! — сказала Елізавета Аляксееўна, аглядаючыся на натоўп жанчын.

Так яны стаялі, пакуль не пачулі крокі многіх людзей ва двары турмы, і хтосьці завазіўся, адпіраючы вароты. Жанчыны заўсёды кэрысталіся такім выпадкам, каб зазірнуць у выходзячыя на гэты бок вокны турмы, — часам ім удавалася нават убачыць сваіх дзяцей, сядзеўшых у гэтых камерах. Натоўп жанчын хлынуў на левы бок варот. Але з варот, пад камандай сержанта Большана, выйшла некалькі салдат, і яны пачалі разганяць жанчын.

Жанчыны адбіталі і зноў вярталіся. Многія пачалі галасіць.

Елізавета Аляксееўна і Люся адышлі ў бок і моўчкі глядзелі на ўсё гэта.

— Сёння іх пакараюць — сказала Люся.

— Не, я толькі аб адным маю бога, каб да самай смерці не зламалі яму крылляў, каб не дрыжэў ён перад гэтымі сабакамі, каб ён пляваў ім у твар! — гаварыла Елізавета Аляксееўна з нізкім хрыплым клякатаннем у горле і страшэнным бляскам у вачах.

А ў гэты час іх дзеці праходзілі самыя апошнія і самыя страшэнныя з выпрабаванняў, выпаўшых на іх долю.

Земнухаў, пакачваючыся, стаяў перад майсцерам Брукнерам, кроў цякла па твару яго, галава бяссільна хілілася, але Ваня ўвесь час стараўся падняць яе і ўсё-ж падняў і ў першы раз за гэтыя чатыры тыдні маўчання загаварыў:

— Што, не можаце?.. — сказаў ён. — Не можаце!.. Столькі краін захапілі... Адмовіліся ад чэсці, сумлення... а не можаце... сіл няма ў вас...

І ён засмяяўся.

Позна вечарам двое нямецкіх салдат унеслі ў ка-

меру Улю з закінутым навад бледным тварам і пятнушыміся на падлозе косамі і шпурнулі да сцяны. Уля, застагнаўшы, перавярнулася на живот.

— Лілечка... — сказала яна старэйшай Іваніхінай. — Падымі мне кофточку, пачэ...

Ліля, якая сама ледзь рухалася, але да самай апошняй хвіліны даглядала сваіх падруг як няня, аспярожна захінула пад пахі пабухшую ў крыві кофточку, у жаху адскочыла і заплакала: на спіне Улі акрываўленая гарэла пяціканцовая зорка.

Ніколі, пакуль не сыйдзе ў магілу апошняя з гэтых пакаленняў, ніколі жыхары Краснадона не забудуць гэтай ночы. Незвычайнай асяпленняй яснасці ўшчэрбны месяц коса стаяў на небе. На дзесяткі кілометраў відаць было вакол па стэпу. Мароз стаяў нясперны. На поўначы па ўсёй адлегласці Данца ўспыхвалі бліскавіцы і даносіўся гул вялікіх і малых баёў, які то заціхаў, то ўзмацняўся.

Ніхто са сваякоў не спаў у гэтую ноч. Ды і не толькі сваякі не спалі: усе ведалі, што ў гэтую ноч караюць «маладагвардзейцаў». Людзі сядзелі ля кацілака, а то і ў поўнай цемнаце ў сваіх няпаленых кватэрах і хатках, а хто выбягаў ва двор і доўга стаяў на марозе, прыслухоўваючыся, ці не данясунна галасы, або ўрчанне машын, або выстралы.

Ніхто не спаў і ў камерах, апрача тых, хто знаходзіўся ўжо ў непрытомнасці. Тыя з «маладагвардзейцаў», якіх вадзілі на катаванні апошнімі, бачылі, што ў турму прыехаў бургомістр Стэпанка. Усе ведалі, што бургомістр прыязджае ў турму перад караю смерцю, калі патрэбен яго подпіс на прыгаворы...

У камеры таксама чуваць быў велічны гул, які перакатваўся па Данцу.

Уля, поўлежачы на баку, прыхіліўшыся да сцяны галавой, выстуквала суседзям-хлопцам:

— Рэбяты, чуеце, чуеце?.. Трымайцеся... Нашы ідуць... Усё роўна нашы ідуць...

У калідоры пачуўся тупат салдацкіх чаравікаў, застукалі дзверы камер. Зняволеных пачалі выводзіць у калідор і на вуліцу, не праз двор, а проста цераз галоўны ўваход. Дзяўчаты, якія сядзелі ў камеры ў паліце або ў цёплым жакеце, дапамагалі адна другой надзець шапкі, захінуцца хусткамі. Ліля апаганула ляжаўшую нерухома Аню Сонаву, а Шура Дубровіна сваю любімую падругу Майю. Некаторыя з дзяўчат пісалі апошнія запискі і хавалі ў кінутай бялізне.

З мінулай перадачай Улі перадалі чыстую бялізну, яна пачала цяпер звязваць старую ў вузляк. Раптам слёзы пачалі душыць яе, яна не мела сіл стрымаць іх і, схопіўшы акрываўленую бялізну і закрывшы ёю твар, каб яе не было чуваць, уткнулася ў куток камеры і некаторы час так пасядзела.

Іх вывелі на пусты, абліты месцам, і саджалі ў два грузавікі. Першым вынеслі не меўшага ўжо ніякіх сіл і страціўшага розум Стаховіча і, раскачаўшы, кінуты ў пругавік. Многія «маладагвардзейцы» не маглі ісці самі. Вынеслі Анатоля Папова, у якога была адсечана ступня. Віцю Пятрова з выкалатымі вачыма вялі пад рукі Рагозін і Жэня Шэпелеў. У Валодзі Асьмухіна была адсечана правая рука, але ён ішоў сам. Ваню Земнухава вынеслі Толя Арлоў і Кавалёў. За імі хістаючыся, як былінка, ішоў Сярожка Цюленін.

Іх пасадзілі ў розныя пругавікі — дзяўчат і юнакоў.

Салдаты, захлопнуўшы бакавыя аддільныя сценкі грузавікоў, улезлі цераз барты ў перапоўненыя ма-

шыны. Унцер Фенбонг заняў месца побач з вадзіцелем на параднім грузавіку. Машыны рушылі. Іх везлі дарогай праз пустыр, каля будынкаў дзіцячай больніцы і школы імя Варашылава. Пярэдняя ішла машына з дзяўчатамі. Уля, Саша Бондарава і Ліля запелі:

«Замучен тяжелой неволей,
Ты славною смертью почил...»

Дзяўчаты далучыліся да іх. Запелі і хлопчыкі на задняй машыне. Сневы іх далёка разносіліся ў марозным перухомым паветры.

Грузавікі, пакінуўшы злева алошні дом, выехалі на дарогу, якая вяла да шахты № 5.

Сярожка, седзячы прыціснутым да задняй сценкі грузавіка, прагна ўбіраў ноздрамі марознае паветра... Вось грузавікі ўжо мінулі адварот на высылкі, хутка яны павінны былі перасекчы яр... Не, Сярожка ведаў, што ён не ў стане зрабіць гэта. Але ўперадзе яго, стоячы на каленях, ехаў Кавалёў са звязанымі за спіной рукамі. Ён быў яшчэ моцны, нездарма яму звязалі рукі. Сярожка штурхнуў яго галавой, Кавалёў абярнуўся.

— Толька... Зараз яр...—шрапантаў Сярожка і кінуў галавой убок.

Кавалёў, пакасіўшыся за плячо сабе, папавяліў звязанымі рукамі. Сярожка прыпаў зубамі да вузла, звязваўшага рукі Кавалёва. Сярожка быў такі слабы, што некалькі разоў адкідаўся да сценкі грузавіка з потам на ілбу. Але ён змагаўся так, як калі-б ён змагаўся за сваю свабоду. І вось вузел быў развязан. Кавалёў, па-ранейшаму трымаючы рукі за спіной, папавяліў імі.

«...Подымется мститель суровый,

И будет он нас посильней...»

—пелі дзяўчаты і юнакі.

Грузавікі з'ехалі ў яр, і парадні ўжо ўзбіраўся на пад'ём. Другі, рычачы і бухаючы, таксама пачаў уз'язджаць. Кавалёў, стаўшы нагой на заднюю сценку, саскочыў і пабег па яру, узмятаючы снег.

Прайшоў першы момант разгубленасці, а грузавік у гэты час выпайз з яру, і Кавалёва не стала відаць. Салдаты не адважваліся выскачыць, каб не разбегліся другія арыштаваныя, пачалі наўтад страляць з грузавіка. Пачуўшы выстралы, Фенбонг спыніў машыну і выскачыў. Грузавікі сталі. Фенбонг ярасна лаяўся сваім баб'ім голасам.

— Уцёк!.. Уцёк!..—з невыразнай сілай урачыстасці крычаў Сярожка тонкім голасам і лаяўся самымі страшэннымі словамі, якія толькі ведаў. Але гэтая лаянка гучэла цяпер у вуснах Сярожкі як святое закліццё. Вось ужо відаць быў пахілены набок пасля ўзрыву копер шахты № 5.

Юнакі і дзяўчаты запелі «Інтэрнацыянал».

Іх усіх згрузілі ў прамёрзнае памяшканне лазні пры шахце і некаторы час пратрымалі тут: чачалі, шакуль прыедуць Брукнер, Балдэр і Стэпэнка. Жандары пачалі распранаць тых, у каго была добрая вопратка і абутак.

«Маладагвардзейцы» атрымалі магчымасць развітацца адзін з другім. І Клава Кавалёва магла сесці побач з Ванем і пакласці яму руку на лоб і ўжо не разлучацца з ім.

Іх выводзілі невялікімі партыямі і скідалі ў шурф па аднаму. І кожны, хто мог, паспяваў сказаць тым некалькі слоў, якія ён хацеў пакінуць свету.

Непакоячыся, што не ўсе загінуць у шурфе, куды адначасова скінулі некалькі дзесяткаў цел, немцы спусцілі на іх дзве ваганеты. Але стогі з шахты чуваліся быў яшчэ на працягу некалькіх сутак.

Алег стаў перад фельдкаментам Клерам, стаяў з перабітымі рукамі, з запаўненымі шчокамі, ад чаго больш рэзка выступалі яго скулы. Віскі ў яго былі зусім сівыя. Але вялікія вочы яго з-пад залацістых расніц глядзелі з ясным, з яшчэ больш ясным, чым заўсёды, выражэннем.

Перад Клерам, закаснаўшым у забойствах, таму што ён нічога іншага не ўмеў рабіць у жыцці, стаяў не шаснаццацігадовы хлопчык, а малады народны ваяка, які не толькі выразна бачыў свой шлях у жыцці, а бачыў шлях свайго народа сярод другіх і шлях усяго чалавецтва. І ён гаварыў:

— Страшны не вы,—вы ўжо разбіты і асуджаны,—страшна тое, што вас парадзіла і параджае пасля таго, як людзі так даўно існуюць на зямлі і дасягнулі такіх дасканалых вышынь у галіне мыслі і працы... Язва людзядства раз'ядае душы ўжо не толькі асобных людзей, а цэлых народаў, яна пагражае існаванню чалавецтва... Гэтая язва людзядства, больш страшная, чым чума, будзе раз'ядаць свет да таго часу, пакуль багачамі свету будуць карыстанца не тыя людзі, якія іх ствараюць, пакуль неабмежаванай уладай над людзьмі будуць карыстанца выродкі чалавецтва, якія канцэнтравалі ў сваіх руках усе багачы свету... Дарэмна гэтыя пані ў беласнежнай бялізне спадзяюцца ўнікнуць суда гісторыі. Запырсканыя крывёю, яны ўжо стаяць перад яго грознымі вачыма... Я шкадую толькі аб тым, што не здолею больш змагацца ў радах свайго народа і ўсяго чалавецтва за справядлівы, чэсны лад жыцця на зямлі. Я шлю маё апошняе прывітанне ўсім, хто змагаецца за яго!..

Алег Кашавой быў расстраляны трыццаць першага студзеня днём, і цела яго разам з цэламі другіх людзей, расстраляных у гэты дзень, было закапана ў агульнай яме.

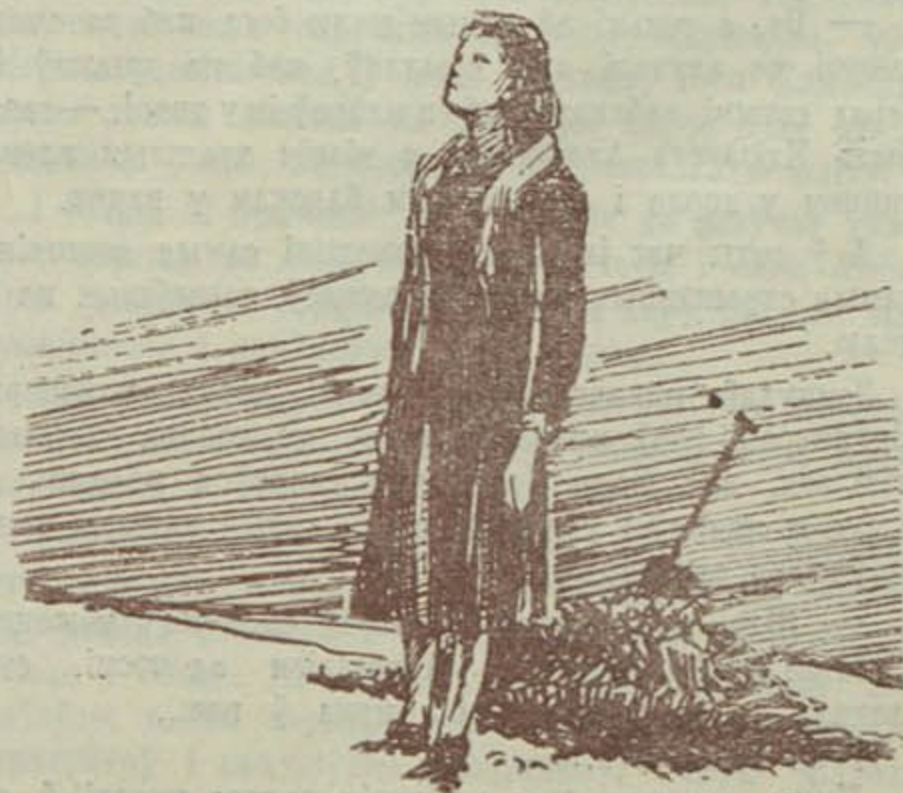
А Любу Шаўцову мучылі яшчэ да сёмага лютага, усе прабуючы здабыць у яе радыёперадатчык. Перад расстрэлам ёй удалося пераслаць на волю запіску мацеры:

«Бывай, мама, твая дачка Люба ідзе ў сырую зямлю».

Калі Любу вывелі на расстрэл, яна запела адну са сваіх любімых песень:

«На широких московских просторах...»

Ротэнфюрэр СС, які веў яе на расстрэл, хацеў паставіць яе на калені і выстраляць у патыліцу, але Люба не стала на калені і прыняла кулю ў твар.

Нам пішучь

АДРАДЖАЕЦЦА ПТУШКАФЕРМА

Пасля вызвалення Беларусі загінуў. Гэта птушка вельмі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў пачалося аднаўленне жывіцы ў нашым калгасе. У гэтым годзе ў нас арганізавана птушкаферма пароды курэй «Ньюгемпшыры». Гэта вельмі добрая парода. У год курыца кладзе да 180 яек, сама расце вялікая, вагою больш чым тры кіلوграмы.

Калгас атрымаў 300 куранят з інкубатары. Першае, што мы зрабілі—падзялілі іх на групы: моцных, слабейшых і зусім слабых, і за кожнай наладзілі асобны догляд. Кармілі куранят праз кожныя дзве гадзіны. Каб падтрымліваць тэмпературу не ніжэй 16—18 градусаў, прапальвалі ў печы. Печ зроблена спецыяльна нізенькая, доўгім поўкругам.

У вырошчванні куранят важна не толькі кармленне, але і адпаведны рацыён. Для правільнага росту і развіцця курыцы патрэбны збожжавыя культуры, а таксама кіслае малако, твораг, зеляніна. Усё гэта мы ўлічвалі.

Двор, на якім гуляюць кураны, вялікі, амаль да гектара. На гэтым-жа двары расстаўлены карыты з ежай і вадой. Туды кладзем памідоры, гуркі, бацвінне з буракоў, зялёную віку, канюшыну, бульбу з мукой.

Многа ўвагі мы ўдзялілі падрыхтоўцы фермы да зімы. Добра ўцяплілі памяшканне, паклапаціліся аб кармах. Усё лета я са сваёй памочніцай Ефрасіняй Вута збіралі ў рацэ ракушкі, жвір. Ракушкаў мы назбіралі больш 100 кілограмаў. Жарствы, дрэўнага вугалю таксама нарыхтавалі нямала.

Апрача курэй пароды «Ньюгемпшыры», калгас наш разводзіць індую, гусей і качак. У гэтым годзе атрымалі 50 маладых індую. Ні адзін з іх не

каштоўная, але і кволая. Маладзенькіх індую нельга выпускаць не толькі пад дождж, але і на расу. Апрача індую, вырасцілі 54 гусі і 75 качак. Усю гэтую птушыную гаспадарку даглядаю я з Ефрасіняй Вута. Мы часта раімся з калгасным зоатэхнікам Зінаідай Якубовіч, што дае нам вялікую карысць.

Праца наша добра аплатаецца. У мінулым годзе я атрымала звыш тоны хлеба і больш двух тон бульбы. У гэтым годзе працадзень у калгасе будзе яшчэ лепшым, бо ўраджай добры, асабліва бульбы.

В. ЖУРАўСКАЯ,

загадчыца птушкаводчай фермы калгаса «Маяк соцыялізма», Барысаўскага раёна.

На здымку: лепшая птушніца соўгаса «Чырвоная зорка», Баранавіцкай вобласці, Ірына Асмольская. Яна дабілася хуткага росту і захавання пагадоў высокай пароднасці птушак.

Фото А. Дзітлава.

НА ВЫСТАЎЦЫ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ

У Гродні нядаўна адбылася выстаўка народнай творчасці. Тут былі прадстаўлены рознастайныя тканіны, паясы, гальштукі, розныя мастацкія вышыўкі, разьба па дрэву, карціны, скульптура.

У гэты дзень у Доме народнай творчасці было як ніколі ўрачыста. Усё тут мела прывабны, святочны выгляд. У вялікай утульнай залі былі выстаўлены работы. Колькі прыгожых рэчаў было тут! Пры першым-жа знаёмстве з імі бачыш, з якой любоўю і стараннасцю выкананы ўсе яны. Народны, беларускі стыль адчуваўся ва ўсім.

І ўдзельніцы выстаўкі атрымалі прэміі. Сярод іх Ольга Чарняўская, Ева Ляўко, Любоў Дземех, Марыя Самойлік і семідзесяцігадовая Елена Нікалаеўна Карповіч. За выдатныя мастацкія вышыўкі Браніслава Іванаўна Любоўч атрымала ганаровую грамату.

З. БАНДЗІНА.

ДЭЛЕГАТКІ ПРЫСТУПІЛІ ДА РАБОТЫ

Ва ўсіх раёнах Пінскай вобласці праходзяць выбары дэлегатак і афармленне дэлегатацкіх сходаў. Ужо выбрана 1380 дэлегатак. Яны ўключаюцца ў актыўную грамадскую работу.

У Астроўскім, Парахонскім і Гарадзіненскім сельсоветах, Пліскага раёна, дэлегаткі арганізавалі дапамогу ўдовам, якія не маюць коней, у вывазцы хлеба на нарыхтоўчыя пункты. У Ленінскім раёне аказана дапамога ўдовам у вывазцы лесу для будаўніцтва іх дамоў.

Дэлегаткі наладзілі кантроль за работай дзіцячых устаноў. Дзякуючы гэтаму ў Лахавінскім дзіцячым доме, Лунінецкага раёна значна паляпшылася становішча.

Дэлегаткі паўсямесна ствараюць гурткі мастацкай самадзейнасці і рукадзелля, арганізуюць лекцыі і даклады аб пяцігадовым плане і ролі жанчын у яго ажыццяўленні і на іншыя тэмы.

К. ІВАНОВА.

А. ЕЗУБЧЫК

Яшчэ многа тысячагоддзяў таму назад людзі задумваліся над тым, як узнікла на зямлі жыццё, як паявіліся расліны, жывёліны і чалавек.

Вельмі доўгі час—на працягу многіх стагоддзяў існавання чалавечага грамадства паяўленне жыцця прыпісвалася волі якойсьці звышнатуральнай сілы (бажства).

У розных народаў захавалася многа найўных паданняў і легенд. Да ліку такіх фантастычных уяўленняў адносяцца біблейскія апавяданні, паводле якіх увесць расліны і жывёльны свет быў створан богам каля сямі з палавінай тысяч год таму назад, у трэці, пяты і шосты дні тыдня і з той пары астаецца нязменным.

На працягу доўгага часу лічылася, што многія жывёліны і расліны ўзнікаюць проста з нежывых вяншчэстваў, што насякомыя зараджаюцца з броду, пылу, а рыбы і лягушкі—з ілу. У творах большасці вучоных старажытнай Грэцыі ёсць указанні на ўзнікненне розных жывёл і раслін з зямлі, вады і ілу. Напрыклад, вялікі лік указанняў аб самазараджэнні рознастайных жывых істот ёсць у старажытнагрэчаскага філосафа Арыстоцеля. Паводле яго тлумачэння чэрві, лічынкі пчол, кляшчы і самыя рознастайныя іншыя насякомыя зараджаюцца з гною, пры гніенні ілу, з расы, сухога дрэва, валасоў, поту і інш.

Некаторыя вучоныя сярэдніх вякоў меркавалі, што гусі і качкі зараджаюцца з марскіх ракавін, а апошнія—з пладоў дрэў. Вядомы брусельскі ўрач Ван-Гельмонт, які жыў у XVI стагоддзі, указваў, што зараджаючым пачаткам з'яўляюцца выпарэнні цела чалавека. Ван-Гельмонт імкнуўся пераканаць, што роўна праз 21 дзень атрымаюцца жывыя мышы, калі ў сасуд, дзе ёсць насенне пшаніцы, пакласці брудную кашулю.

Першы ўдар па тэорыі самазараджэння нанёс італьянскі вучоны Рэдзі, які жыў з 1626 па 1697 г. Ён даказаў, што чэрві ў мясе паяўляюцца з лічынак яек, адкладаемых мухамі. Для доказу ён пакрываў свежае мяса тонкай тканінай. У выніку чэрві паяўляліся не ў мясе, а на паверхні тканіны, таму што мухі адкладалі яйкі не ў мясе, а на тканіну.

Не глядзячы на гэта, усё-ж было многа незразумелага адносна паяўлення ў розных пажыўных вадкасцях мікраарганізмаў, напрыклад, паяўленне плесняў. Але ў 1862 г. славуты французскі вучоны Луі Пастэр даказаў, што і мікраарганізмы, як і ўсе жывыя арганізмы, не зараджаюцца з нежывых вяншчэстваў, а заўсёды ўзнікаюць з да сябе падобных арганізмаў.

У сучасны момант канчаткова ўстаноўлена, што ўсякі жывы арганізм паходзіць толькі ад такой-ж істоты.

Навуковыя даныя ўказваюць, што жыццё ўзнікла на зямлі з нежывой прыроды ў далёкім яе мінулым, калі для гэтага былі адпаведныя ўмовы.

Вывучаючы хімічны састаў жывых істот, устанавілі, з аднаго боку, іх глыбокае адрозненне ад нежывых цел прыроды, а, з другога,—адзінства іх саставу і паходжання з усёй прыродай. Падабенства і адзінства жывога вяншчэства з нежывой прыродай заключаецца ў тым, што ў жывым цэле знаходзяцца тыя-ж хімічныя элементы, з якіх складаецца і нежывая прырода. Да хімічных элементаў адносяцца: кісларод, вадарод, якія ўваходзяць у састаў вады, жалеза, медзь, волава, свінец і інш.

Розніца-ж існуе ў хімічнай будове жывых істот і нежывых цел прыроды. Асноўная маса цела жывых істот складаецца з асаблівай групы хімічных злучэнняў, якія ўласцівы толькі жывой істоце і не знаходзяцца ў неарганічнай прыродзе.

Гэтыя вяншчэствы, якія ляжаць у аснове будовы нашага цела, атрымалі назву арганічных вяншчэстваў.

Галоўнейшую масу арганічных вяншчэстваў складаюць чатыры элементы, чатыры так званыя «арганогены»—вуглярод, кісларод, вадарод і азот. У арганічных вяншчэствах вуглярод знаходзіцца ў вельмі складаных злучэннях з кіслародам, вадародам і азотам.

Дзякуючы наяўнасці вуглярода, усе арганічныя вяншчэствы гараць (абвугляваюцца). У залежнасці ад спосабу і характару гэтых злучэнняў існуюць тры асноўныя групы арганічных вяншчэстваў, з якіх складаецца цела жывога арганізма. Адна з іх гэта—угляводы (цукар і крухмал); другая—тлушчы (жывёльнае або расліннае масла); трэцяя—бялкі (твораг, бялок, курыныя яйкі).

У пабудове бялкоў абавязкова ўдзельнічае і азот, якога няма ва ўгляводах і тлушчах. У бялках ёсць таксама невялікая колькасць серы і фосфара, часам жалеза, магнія і інш.

Устаноўлена, што іменна бялкі з'яўляюцца галоўнейшымі носьбітамі прызнакаў жыцця і іменна яны складаюць асноўную масу жывога цела—клеткі (пратаплазмы).

У бялках адбываюцца складанейшыя працэсы перапыннага абмену вяншчэстваў, які заключаецца ў харчаванні, дыханні, выдзяленні, у пабудове новых частак і масы жывога цела, разбурэнні і разлажэнні старых і т. д.

Таму вырашэнне пытання аб першапачатковым узнікненні жыцця заключаецца ў тым, каб раскрыць спосабы і шляхі першаначатковага ўзнікнення тых

білковых злучэнняў, якія з'яўляюцца асновай пабудовы клеткі і яе жывой пратаплазмы.

Пакуль зямля знаходзілася ў раскаленым стане, ніякія хімічныя злучэнні не маглі на ёй існаваць; усе вяршэствы тады знаходзіліся ў свабодным стане. Утварэнне арганічнага вешчства было немагчыма з прычыны высокай тэмпературы, дасягаючай некалькіх тысяч градусаў.

Па меры ахаладжэння зямлі ўтваралася кара, зніжэння тэмпература яе атмасферы і затым пачынаецца ўзнікненне вадаёмаў, утвараюцца прасцейшыя арганічныя злучэнні. Матэрыялам для іх павінны былі служыць пары вады, вуглекіслата, якія пад уплывам ультрафіялетавых прамянняў у верхніх пластах атмасферы маглі ўступіць у розныя камбінацыі і даваць пачатак ўтварэнню раду арганічных злучэнняў. У ніжніх-жа пластах, куды ў гэты час, з прычыны акупваючых зямлю воблакаў, сонечнае святло не пранікала, рэакцыі таго-ж роду маглі ісці пад дзеяннем электрычных разрадаў.

Узнікшыя спачатку простыя арганічныя вяршэствы ў далейшым пад уплывам тых-жа фактараў пераходзілі ў больш складаныя, і, такім чынам, на паверхні зямлі ішло накапленне раду арганічных злучэнняў усе больш высокага парадку.

З прычыны адсутнасці на зямной паверхні ў той час жывых істот, адсутнічаў галоўнейшы фактар разбурэння арганічных злучэнняў. Накапленне арга-

Злейшым бічом сельскай гаспадаркі з'яўляюцца вірусныя захворванні раслін. Спецыялісты сельскай гаспадаркі вядуць настойлівыя пошукі метадаў барацьбы з вірусамі. Многае ў гэтых адносінах зрабіла загадчыца кафедры батанікі Віцебскага педагагічнага інстытута кандыдат біялагічных навук Р. М. Піваварава, якая працуе над тэмай «Вірусныя захворванні раслін у Віцебскай, Мінскай і Гомельскай абласцях».

На здымку: Р. М. Піваварава назірае за падвойнымі раслінамі.

Фото А. Дзітлава.

нічната вешчства ішло бесперапынна па ўзыходзячай крывой як у колькасных, так і ў якасных адносінах. У гэтых арганічных злучэннях паступова насілявалі такія ўласцівасці, якія характэрны для ўсяго жывога. Арганічныя вяршэствы, дасягнуўшы свайго перыяда, ператварыліся ў жывую матэрыю.

І ў якім-небудзь вадаёме паявіўся, урэшце, першы мізэрны камочак плазмы з прызнакамі жыцця.

Гісторыя нашай зямлі не пакінула ніякіх дакументаў, характарызуючых пярвічныя жывыя арганізмы. Можна дапускаць, што гэтыя арганізмы былі вельмі далёкія ад сучасных, нават мікраарганізмаў.

Супроць вышэй указаных меркаванняў прыходзіцца чуць прэрэчанні такога роду: калі ў вельмі аддалёныя часы мог паявіцца ў выніку пераўтварэння мёртвай матэрыі пярвічны арганізм, то чаму гэтая-ж з'ява не адбываецца ў сучасны момант.

На гэтае пытанне можна адказаць, што сучасныя біялагічныя ўмовы рэзка адрозніваюцца ад той далёкай эпохі, у якую магло ўзнікнуць жыццё.

Для ўзнікнення пярвічнага арганізма неабходна поўная адсутнасць якіх-бы та ні было другіх арганізмаў. Ад прасцейшых першаначатковых арганізмаў, узнікшых у далёкім мінулым нашай зямлі, утварыўся ўвесь сучасны жывёльны і раслінны свет на працягу многіх соцень мільёнаў год.

Гэта пацвярджае глыбіня пластоў зямлі. На розных глыбінях яе нетраў знойдзены астаткі выкапняў розных жывёлін і раслін. А гэта значыць, што ў старажытнасці жывёльны і раслінны свет быў не такі, як цяпер, што жывёліны і расліны, якіх мы ведаем цяпер, узніклі параўнаўча нядаўна, што яны бесперапынна змяняліся і змяняюцца.

Гэта рашуча збяргае спырджэнне зб тым, што ўсе жывёліны і расліны, насіляючыя зямлю, былі створаны богам у шэсць дзён.

Асабліва важна тое, што, не гледзячы на надзвычайную шматлікасць талоўных істот, насіляючых зямлю, у даны момант можна ўстанавіць строгую законамернасць у іх паяўленні, пачынаючы ад старажытных часоў і пераходзячы да нашата часу.

Аказалася, што чым бліжэй да нашата часу жылі жывёліны і расліны, тым больш яны падобны на будове свайго цела на цяпер жывучых жывёлін і раслін і тым складаней іх будова. Наадварот, чым глыбей у пластах зямлі знаходзіцца гэтыя выкапні, тым менш яны падобны на цяпер жывучых жывёлін.

У далёкія, далёкія часы, каля мільярда год таму назад, на зямлі зусім не было пазваночных жывёлін. У той час жывёльны свет зямлі складаўся з простых арганізаваных беспазванковых жывёлін—такіх, як губкі, падшы. Толькі пазней пачалі паяўляцца больш складаныя арганізаваныя жывёліны.

Раслінасць зямлі таксама рэзка адрознівалася ад цяперашняй. Мінулі дзесяткі і сотні мільёнаў год, і паступова на зямлі паявіліся жывёліны ўсё больш высока і высока арганізаваныя.

За беспазванковымі паявіліся пазванковыя жывёліны, спачатку ў выглядзе панцырных рыб, потым земнаводныя жывёліны, напамінаючы лягушак.

Мінулі яшчэ новыя мільёны год, і пачалі паяўляцца паўзуны, бліжэй да нашых часоў—млекакормячыя жывёліны і птушкі.

Урэшце, параўнаўча нядаўна, усяго некалькі мільёнаў год назад, паявіліся першыя людзі.

Усе гэтыя істоты паявіліся на працягу соцень мільёнаў год паслядоўна адна за другой, шляхам пераўтварэння адных відаў жывёлін і раслін у другія.

Гігіена дзяўчынкі

Г. ДАЗОРЦАВА

З гэтага нумару мы пачынаем друкаваць серыю артыкулаў прафесара, доктара медыцынскіх навук Г. Л. Дазорцавай аб гігіене жанчыны, жаночых захворваннях, іх папярэджанні і лячэнні.

Першы артыкул з гэтай серыі—аб гігіене дзяўчынкі.

Навука, якая займаецца вывучэннем умоў, што дзейнічаюць на здароўе чалавека, называецца гігіенай. Яна вучыць людзей, як трэба будаваць сваё жыллё, працаваць, харчавацца, апранацца і да таго падобнае, каб захваць здароўе і папярэдзіць развіццё хваробы.

Для жанчыны патрэбна, апрача таго, асабліва гігіена.

У гэтым артыкуле я раскажу аб гігіене дзяўчынкі.

Дзяўчынка патрабуе асабліва гігіенічнага догляду з дня паяўлення на свет.

Вялікія і малыя губы нованароджанай не закрываюць уваходу ва ўлагалішча. З прычыны гэтага мікробы лёгка пападаюць з вонкавых палавых органаў у палавую шчыліну. Часам у зусім здаровых нованароджаных дзяўчынак бываюць выдзяленні цягучай слізі з улагалішча, набуханне і апёчнасць палавых органаў.

Калі захоўваць палавыя органы нованароджанай дзяўчынкі ў чыстаце, то ўсе апісаныя з'явы праходзяць самі па сабе. Калі не захоўваць чыстаты, то слізь разлагаецца, далікатная скура злупшчаецца, развіваецца запаленне вонкавых палавых органаў. Запаленне гэта можа распаўсюдзіцца і далей на ўлагалішча.

Каб гэтага не здарылася, трэба штодзённа надмываць вонкавыя палавыя органы. Рабіць гэта трэба асцярожна, таму што далікатная скура нованароджаных лёгка трэскаецца і злупшчаецца. Пасля падмывання пельзай вадой лешы за ўсё не выціраць палавых органаў, а высушваць іх ваткай. Для таго, каб у складках палавых органаў і суседніх частак не атрымлівалася апра-

ласці, іх прыпудрываюць талькай. Пры падмыванні або выціранні палавых органаў дзяўчынка можа занесці сюды часткі калу з задняга праходу.

У кале заўсёды ёсць мікробы, якія могуць выклікаць заражэнне палавых органаў. Каб гэтага не адбылося, трэба абціранне рабіць зверху ўніз, гэта значыць у напрамку ад лабка да прамежнасці.

У нованароджаных дзяўчынак часам паяўляюцца ў першыя дні пасля нараджэння крывяносныя выдзяленні, напамінаючыя месячныя. Яны не прадстаўляюць ніякай небяспекі, праходзяць самі па сабе і не патрабуюць ніякага лячэння. У выпадку паяўлення крывяністых выдзяленняў захаванне чыстаты асабліва важна, наколькі мікробы добра развіваюцца ў крыві.

У нованароджаных у некаторых выпадках назіраецца прыпуханне грудных залоз. Яно сустракаецца не толькі ў дзяўчынак, але і ў хлопчыкаў.

Пры націсканні з залозаў выдзяляецца мутная белая вадкасць—малозіва. Праз некалькі дзён набуханне грудных залоз знікае само па сабе. Калі яно не пройдзе, то маці павінна паказаць дзіця ўрачу.

Ні ў якім разе пельга прымаць самай ніякіх мер супроць набухання. Асабліва шкодна чапаць набухлыя залозы, размінаць іх і выціскаць з іх малозіва.

Усе такія дзеянні могуць выклікаць грудніцу (запаленне грудной залозы), якая часам заканчваецца ўтварэннем гнайніка (нарыву).

Усё, што патрабуецца,—гэта захоўваць грудзі ў чыстаце, асцярожна абмываць іх кіпячонай вадой чыстымі рукамі.

Мацеры, якія хварэюць ганарэяй, могуць заразіць нованароджаных гэта хваробай.

Заражэнне можа адбыцца ўжо ў часе родаў. Яно адбываецца з прычыны таго, што ганакі—мікробы, якія выклікаюць ганарэю,—захоўваюцца ва ўлагалішчы.

У часе праходжання плода праз улагалішча ганакі лёгка перадаюцца яму.

Часцей за ўсё ганакі пападаюць у вочы нованароджаных пры праходжанні плода праз заражаныя палавыя органы мацеры. З прычыны гэтага развіваецца цяжкае ганарэянае запаленне вачэй.

Гэта вельмі сур'ёзная і небяспечная хвароба, якая часта заканчваецца сленатой.

Каб гэтага не прыключылася, у радзільных дамах усім нованароджаным адразу-ж пасля нараджэння пускаюць у вочы кропілі, якія нягараджаюць ад захворвання. У дзяўчынка ганакі могуць панасці на слізистую абалонку вонкавых палавых органаў. Развіваецца запаленне, якое цяжка лячыцца.

Заражэнне дзяўчыны ганарэяй можа адбыцца і пасля родаў. Часцей за ўсё заражэнне атрымліваецца, калі маці, хворая ганарэяй, надмывае палавыя органы дзіцяці нямытымі бруднымі рукамі.

Заражэнне лёгка прыходзіць пры ўжыванні агульнай бялізны з мацёрю.

Дзіця павінна мець уласную бялізну. Яшчэ лягчэй заразіць дзяўчынку, калі хворая маці спіць з ёю разам у агульным ложку. Карыстацца агульным ложкам з дзецьмі заўсёды шкодна. А калі маці хворая, то гэта небяспечна. Дзіця павінна мець асобны ложак.

Кулінарыя

БОРШЧ ВЕГЕТАРЫЯНСКІ

500 г. буракоў, 500 г. свежай капусты, 100 г. морквы, 50 г. пятрушкі, 200 г. бульбы, 300 г. памідораў, 50 г. тлушчаў або смятаны, 1 цыбуліну, кроп, 1 сталовую ложку воцату.

Буракі ачысціць, абмыць, дробна нашынковаць, палажыць у каструлю разам з нарэзанай цыбуляй і заліць двума шклянкамі кіпятку, даць закіпець і зараз-жа зліць сок, ён пойдзе для падфарбоўкі гатовага баршча (толькі не даваць соку кіпець доўга, інакш ён паялее).

У буракі ўліць 8 шклянак кіпятку, палажыць нашынкованыя капусту, моркву, пятрушку, памідоры, бульбу, тлушчы, пасаліць і ўсё разам варыць да гатоўнасці. Добра пакласці 2—3 лаўровыя лісткі і 5—6 гарошын чорнага перцу.

Калі гародніна звярэцца, надправіць боршч белай мукой або яечным парашком, уліць у каструлю сок ад буракоў, але не кіпяціць больш, каб боршч не страціў прыгожага чырвонага колеру. Калі ёсць смятана, пакласці па чайнай лыжцы ў талерку і пасыпаць кропам.

КАПУСНЫЯ КАТЛЕТЫ

1 кг. капусты, 200 г. цыбулі дробна пасячы, крыху пасаліць і паставіць тушыць, можна без тлушчаў і вады, толькі часцей мяшаць, каб не падгарэла.

Калі капуста будзе мяккая, адставіць з агню, каб астыла.

Размачыць (але не вельмі) 300 г. белага хлеба, адціснуць яго добра і прапусціць праз мясарубку хлеб і капусту. Потым пакласці яйцо, усё перамяшаць і раздзелаць катлеты,

але не вельмі вялікія, бо капуста хутка раскідваецца. Катлеты абваляць у муцэ або ў сухарах і адразу класці на гарачую патэльню, змазаную тлушчам. Гатовыя катлеты паліць растопленым маслам і пасыпаць кропам.

МАРКОУНЫЯ КАТЛЕТЫ

1 кг. морквы, 300 г. хлеба, 1 яйцо, 200 г. бульбы, сухары, масла.

Ачышчаную і вымытую моркву палажыць у кіпячую салёную ваду. Сачыць, каб не пераварылася, бо з пераваранай морквы катлеты не выйдучь.

Бульбу ачысціць, адварыць, хлеб размачыць і адціснуць як мага сушэй. Астуджаную бульбу і моркву разам з хлебам прапусціць праз мясарубку, палажыць яйцо і размяшаць усё, потым раздзелаць катлеты, абваляць іх у сухарах і адразу класці на раскаленую патэльню, змазаную тлушчам. Раздзеланыя катлеты не трымаць доўга, таму што яны раскідваюцца. Падсмажыць з абодвух бакоў і падаваць к сталу, паліўшы зверху маслам.

МОРКВА ПАД БЕЛЫМ СОЎСАМ

1½ кг. морквы, 1 кружку малака, 50 г. тлушчаў, 2 сталовыя лыжкі мукі.

Сырую моркву вымыць, ачысціць, нарэзаць квадрацікамі (не буйна), пакласці ў каструлю, пасаліць крыху, уліць поўшклянкі вады і патушыць. Калі морква стане мяккая, адставіць з агню.

Малако закіпяціць, пакласці ў каструлю 50 г. масла, растапіць, усыпаць 2 лыжкі мукі, размяшаць і разагрэць у каструлі. Калі мука з маслам

разагрэецца, паступова ўліваць гарачае малако і хутка размешваць, каб не атрымалася камкоў. Малако з мукой і маслам пракіпяціць і заліць гэтым соўсам тушоную моркву. Усё разам пракіпяціць. Пасаліць трэба вельмі нямнога, інакш морква будзе нясмачная.

КАПУСНАЯ ЗАПЯКАНКА

Вялікі качан капусты абмыць і дробна пасячы, нашынковаць 200 г. морквы, 1 цыбуліну, 200 г. памідораў, пасаліць па густу і ўсё гэта тушыць у каструлі да мяккасці, падліваючы вады, каб не падгарэла.

Змазаць маслам сацеянік або невысокую каструлю, пакласці ў яе тушоную гародніну, убіць яйцо, уліць шклянку малака. Усё добра вымешаць, паставіць на агонь (але нямоцны) і даць запячыся.

ПАВІДЛА З ГАРОДНІНЫ

Узяць па аднаму кілограму гарбуза, цукровых буракоў, морквы. Буракі і моркву вычысціць, вымыць, нашынковаць пласцінкамі, пакласці ў каструлю, заліць вадой, каб пакрыць гародніну. Паставіць варыць да мяккасці. Гатовыя буракі і моркву выняць і прапусціць праз мясарубку. Ваду, у якой гатавалася гародніна, не выліваць. Гарбуз ачысціць, нарэзаць і сыры прапусціць праз мясарубку. Потым усё скласці разам, размяшаць добра і заліць вадой, у якой гатавалася гародніна. Паставіць на агонь кіпяціць, памешваючы да той пары, пакуль сок выкіпіць і маса загусцее. Атрымаецца салодкае павілля, якое можна намазваць на хлеб або ўжываць у начынку для пірагоў.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА, К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Карла Маркса, будынак ЦК КП(б) Беларусі. Тэл.—Кам. ЦК КП(б)Б—1—42. Заказ № 336. Друк. арк. 3. Здана ў набор 20/IX 1946 г. Падпісана да друку 12/X 1946 г.

Узоры вышивки для женской сорочки, кофты, мужч. сорочки, абруса і сурвэткі. Аўтар Н. Лубеннікова.

